

ДЖОН БЕНЬЯН

КУМАЛШЫН КОРНЫЖО

ЙОЧАЛАН ДЖИН УОТСОН
КАЛАСКАЛЕН

Сүрет мастер В. Митчел

СВЕТ НА
ВОСТОКЕ

ДЖОН БЕНЬЯН КУМАЛШЫН КОРНЫЖО

Bunyan John
The family pilgrim's progress
Original copyright © Scripture Union 1983
© Russian edition 1994 «Light in the East»

Джон Беньян
Кумалшын корныжо
Йочалан Джин Уотсон каласкален
Сүрет мастер В. Митчел
Марлаш кусарен Юрий Галютин
© марла изданий 1995 «Свет на Востоке»

ВУЙЛЫМАШ

1

КНИГА

9

2

КАПКА

20

3

ЫРЕС

33

4

КРЕДАЛМАШ

42

5

ЙОЛТАШ

54

6

ШАЛТАЙ-
БАЛТАЙ

66

7

ЎШАН

79

8

ОР

88

9

КУРЫКЛА

98

10

ТЕРГЫМАШ

108

11

КАВАСЕ
ШОЛЕМ

117

1

Книга

Ик кугу олаште айдеме ила улмаш, Христиан лүман. Ватыже да ныл йочаже лийын. А олан лүмжө йөршын онгай – Колымаш ола. Христианын поянлык уке, пашам сайын ыштен, да ешыжлан кочкаш да чиен шогалаш ситен. Ончалын куанаш пу пөртшө уло, йомартлын илашлан шкенжын да ешыжын тазалыкше, чыланат, манме гай, сөрал чуриян, вияш кап-кылан улыт. Сурт оза йолташ-шамыч дене да пошкудо коклаште моторын кутырен моштен. Икманаш, пиалан ен. Да кенета тудо книгаг верештын.

Тудо пөрт коклаште киен, пүтынек пуракан пытыше да энгыремышвотлан поян. Оза муэш да кид шокшыж дене ўштылеш. Вик ончымаште, пешак акрет годсо. Яшлык ўмбаг шинчеш да лудаш тўналеш.

Ай, Христиан! Книгаже шучко улмаш. Кок ластыкымат лудын ок шукто, капге чытыраш тўналеш, а пыгартышлан кочын-кочын шорташ тўналеш.

„Йочам да ватем мыйым тыгайым ужшаш огытыл, – шоналта тудо. – Кайышаш да уремыште яндар южым шўлалтышаш“. Книгаг тўчеш да кынелаш тўча. Тўча-тўча, кынел ок керт. Ала-мо пеш неле тупшым пызыра.

„Мо тиде тыгай?“ – өртка тудо, кидшым туп вельш йўсын намия да шентелныже пеш неле мешак гай пижмым пален налеш. Руден налнежат ыле, но нимат ыш лек.

„О азап! – ойгыра тудо. – Мом мыланем ышташ ынде?“
Энертылын-энертылын, пыкшерак кысел шогалеш да кўшыч
ўлык вола, шўлештеш, пўжвўдым ўштеш. Пўртшў гыч лектеш.

Шуко жап садыштыже коштеда, ала тамле южым шўлен,
изишак куштылемеш... Нимомат ышташ ок лий. Мешакат
тугак тупышто, мо лудмо – чылажат вуйышто. Книга тудым
чот тургыжландара. Лудеш да лудеш, южгунам лўмынак шога-
леш, вара адакат книга денак ошкылеш, шинчамат коранден
огеш керт. Мўнтыжў пўртылеш, шинчавўдшў йорге веле йога.

Пўртыш пурен, вашке гына шке пўлемышкыже кайынеже
ыле, но ватыже кенета ужо да кычкырале:

– Мо лийын тый денет? Мом тыгайым тупыштет нумалат?

– Так, нимат уке, – вашешта тудо, азапшым йўк гыч ынеж
ончыкто. Но мом пален налмыже пуйто йылме гыч шкак лек-

Христиан

Христиан, Джон Беньянын „Пилигримын
путешествийже“ книга гыч паломник, икана
пеш тошто книгам муын. Мом тудо тушто
лудын гын, иканаште илышыжым
вашталтен. Пален налын: илыме тиде
олаже икана шырпыкын шалана. Тольык
пален гына огыл, кузе тушеч утлашыже?
Поро Уверзе дене вашлиймаш пешак
шучко, но сўрал корныш луктеш,
Кавасе Олашке нангая. Корно мучко
шоаяк вожыш колташ тўчышў шуко
тушманже лектеш, орланымешкыже кая.

Беньян шке жапыштыже еврей-влак
колтым Уверын 14 главажым, тушеч 14-ше
стихым лудын гын веле? Тидак кумыланден
тудым, очыни. Вет тушто Христианым тиде
тўняште странник семын ончыктымo:
„Моланже, ме тыште эре илаш йўршў олам
она му, но ончыкылыкым кычалына“.

теш, шылташ ок лий. – Мыйын пеш плока увер, – манеш тудо, шкеже ватыжым да йочаж – влакым тўткын онча.

– Ала-кунам гынат, лийын кертеш, пешак вашке, олаште пожар тўналеш да чылажат тулеш йўлен пыта.

Йоча-шамыч лўдынат ышт шукто, ватыже лот-лот-лот воштыл колтыш.

– Мом тый тыгайым ойлетше? Кў тыланет тидым каласыш?

– Мый тидын нерген книгаште лудым, – вашештыш марийже да книгажымак ончыктыш.

– Мо книгаште возалтеш – чылалан ўшаныман гын, мо лиеш ыле, палет! – торешлана ватыже.

– Но вет тиде чылажат чын, – Христиан ок чакне. – Икмын-няр лостыкым лудын гына шуктышым, мыйын тупешем кенета тиде мешак кушкын шинче, да мый ынде пешак ойгырем, мом ышташат ом пале.

– Тый ноенат, – мырлен гына каласыш ватыже. – Теве йоча-влакым малаш пыштемат, тый декет мием. Кай, воч да лыплане.

Йоча-шамыч ончыч лўдаш рат улыт ыле, ынде лыпланеныт,

аваштат ойлас – лүдмө ок күл. Да малаш возыч. Авашт ачаш-тым малыме верыш ужатен кайыш, теве пыртак каналтет гын, чыла оккүл шонымаш вует гыч тўтырала шалана, мане. Но тудо йонгылыш лийын.

Христиан ты йўдым мален ыш керт, тышке-тушко пёрдале. А эрдене эшеат чот ойгыраш тўналe. Ончалат да чурийжат туржалтше гай. Ватыже шыдешкаш тўналe.

– Шкендым кучен от керт мо? – оила тудо ынде. – Йочанам лўдыктет! А ен-шамыгчыше мом маныт вара?

– Тый, манамыс, тиде книгаг лудаш тўнал-ян, – ныжылгын семала Христиан. – Азапым вучет гын, вучо, ондаксылак иле, а мыйым сенген от керт.

Нине мут деч вара пелашыже туддеч коранаш веле тўналe, йочамат туддек колтымым чарныш.

Бнде сурт оза ешартышешым йоча-шамычым ужде, икте денат вашлийде, орланаш пиже. Шкетын веле кодо. Икмыняр кече шке пөлемыштыже шинчыш але шкетын гына йокрокын пасулаште кошто. Чўчкыдынак Юмо деч польшым йодын кумале, шке книгажым лудшыла шуко шонкалыш. Бнде книга деч ойырленат ок керт веле. Чыла пагытыште пешак шўлыкан ыле, туп велне пўтыржө эше чотрак веле темда.

Икана пасушто коштедышыжла Уверзым вашлие, вес се-мынже эше Благовестник ышталыт тудым. Тудын воктек мийыш.

– Молан тый тыгай шўлыкан улат вара?

– Тиде книга, – мане Христиан, – оила: тиде олаш мый колем.

– А молан вара тышеч умбак от кай?

– Кушко мыланем каяшыже? Кушто аралалт кертам, да кузе эшежым?

– Тыштыже мый шке тыланет полшем, – мане Уверзе.

Христиан пылышыжланат ок ўшане эсогыл. Пыгартышлан кө-гынат тудым умылыш, да мом умбакыже ышташ – ойымат пуа докан.

Уверзе ала-куш умбак кидше дене ончыктыш да йодо:

- Кава тўрыштө волгыдо тўрым ужат вет?

Христиан шинчажым кид туп дене ўштыльö да туштылак, кернак, волгыдо юапым ужылалтыш.

- Ужамак ала-мо, - мане вара.

- Тўшкак и кае, йолгорно дене тура, - ончыктыш адакат Уверзе. - Вашке капка логалеш. Пералте. Да умбакыже кузе лияш - тыланет каласат.

- Тау, кугу тау! - кычкыралынак пелештыш Христиан да, неле мешакым, туп гыч налыш шуаш лийдымым, ончыде, пасу гоч волгыдо вельш куржаш тўнгалеш.

Ватыже окна гыч ужын шуктенат, уремыш куржын лектын, пеш кычкыра:

- Христиан! Кушко тый тыге? Пörтыл! Тол тышке, тол!

Куржмаштак веле вашештен кычкыра марийже:

- Мый але илынем! Мыйын колымем ок шу!

Поро Уверзе

Поро Уверзе ег-шамычым ырес
дек нангаен, вара иже кавасе Олашке.
Христианын тўрлö азап верч
йöршынак вуйым йомдарымек,
шкенжым ончыктен, куш каяш
кўлеш - туныктен. Чыным каласаш
лўдын-вожкыл шоген огыл. Чоткыдо
койышан веле огыл, тыгак чаманыше
улмаш. Тидыжым Христиан икмыняр
гана корно гыч ойырлымекше пален
налын. Лийын кертеш, Беньяным
тиде образлан кумыланден Павел
апостолын Тимофейлан ыштыме
ойжо, таратен (нуным муыда
2 Тим. 4: 1-5).

Тудо пален такше: пөртылеш гынат, ватыжым пырля каяш садак мут дене савырен огеш керт. Пален да ўшанен: кунам-гынат тудат, икшывыже-влакат почешыжак тарванат.

Содомышко пошкудо-шамыч вуйым луктыч, нунат монтеш пөртылтынешт. Но Христиан садыгак иктымат ыш колышт.

- Тудым чарен шогалташ күлеш! - чеслын каласыш Тулгү, Христианын пошкудыжо, да почешыже куржаш пиже.

- Мыйым вучалте-ян! - вес пошкудыжат, Шыште лўманже, Христиан почешак тарваныш. Лўмжө койышыжлан пешак келшен, чылан денат да чыла шотыштат эре келшен гына илен, шке шонымашыже уке улмаш. Мардеж семын вашталт-шан. А Тулгү йөршын вес түрлө лийын: мом ойлен гын, туд-печ ик шечланат коранын огыл, иктымат ок колышт.

Христианым нуно иканаште гаяк поктен пүтырен кучышт, молан манаш гын, мешакше куржаш чотак мешасн.

- Шоналте-ян, - мане Тулгү, шүлештын-шүлештын. - Лучо мөнтеш ошкыл колто-ян.

Христиан вуйым рүзалтыш.

- Каласе-ян, мо тыланет огеш ситыже, ну? Тыйын пөртет, ватет, икшывет-шамыч улыт. Меат вот, йолгашет-влак.

Пошкудыжо-влакат тудым пөртылашак
йодыныт, но иктымат колыштын огыл.

- Мыйын илымем шуэш, - вашештыш Христиан, - а колымем йөршынат ок шу. Лучо тыят иктаж верам кычал-ян, кушто аралалтын утлен кодаш лиш.

- Тыйым от савыре! - сырыш Тулгү. - Кайышна, Шыште тос.

- А трук тудо прапыш лектеш, - коктелана Шыште.

- Да мом тый ойлетше! - уэш веле сырыш Тулгү.

- Мыланем огыда үшане гын, книга ончалза лучо, - Хри-

стиан ойла. Да тугеракын пентгыдын, шыргыжде. Шыште
 ўшаныш.

– Мый тудын дене пырля каем, – мане тудо.

– Ончыза нуным, а! Окмак-шамыч! – кычкырал колтыш
 Тулгү.

Шыште

Ты айдеме эре-эре шке
 шонымыжым вашталтылеш.
 Ондак Тулгүлан ўшана.
 Христианын мо ойлымыжым
 колешат, тудын дене пырля
 каяш пунчалеш. Первый
 испытанийымак тудо огеш
 чытен керт да мөнтго
 пөртылеш, адакат
 вашталтеш веле.

Беньян Матфей деч
 Евангелийын 13 глава-
 жым пален дыр, тушеч
 21-ше стихым. Паледда
 ынде, молан?

Да шкетын тудо мөнтө вельш соптыртатыш. А Христиан ден у корно йолташыже ончык тарванышт, тушто, мўндырнө, волгыдо корно кава ден мланде ушнымаште але сайынак коеш.

2

Капка

Шыште шке йўлаже почеш чыла улан куана.

- Каласе-ян, мом вара те тушто муынаже? - йодеш тудо, - могай чудам ужнаже?

- Куанен каласем, - вашешта Христиан. - Книгаште ойлалтын, ме пеш сӧрал элым верештына, тушто чыла кугыжалан Кугыжа правитла. Тушто Юмо ила да чыла Тудын ангельшт-сакчышт. Эше нунат, кӧ мемнан деч ончыч тиде корно денак каен да миен шуын. Кунам ме тиде элын капкаж дек миен шуына, Вуйлатыше мыланна пеш чот куана. Да ме тушто ылыше тўшка дене пешак куанен илаш тўналына. Курым курымеш.

- Куржына туалгын! - Шыште кычкыра веле, куанен. - Шке шинчам денак чыла тидым вашке, пеш вашке уждем.

- Тый проститле, позастыр, мыланем куржаш тупысо мешак мешая.

Кенета Шыште лўдыкшын кычкырале. Йол йымакше шекланен огыл улмашат, лавыраш тошкал колтен, пулвуй марте пижын. Христианат почешыже ошкылеш ылят, саде вишкыдыштак лие. Вишкыдыже тыглай огыл улмаш, тўрыс куп гаяк, эшежым лўнтӧ куп. Лўнтӧ куп эреак шкеж дек ўлык шупшеш туддек логалшым, нунын денат тыгак лие. Ўлык да ўлык волат. Христиан шке пижше мешакше дене пешак неле ылят, чотак волен каен.

Шыште чот пенгыжын-шүлештын толашыш. Лектын керт-мек, йолгорныш шогале, чактараш лийдымын мөнтгыж вельш веле тарваныш:

- Теве тиде вуча гын мемнам, – лүнтö купым ончыктыш, – умбакыже шкетын каен кертат!

Шыште савырнаш лийдымын мөнтеш кая,
лүнтö купышто илаш-колаш пижын кийыше
Христианым огешат ончал.

Да ошкылынат ыш кае, чот куржын колтыш мөнтö вельш-кыла. Христиан гына лүнтö купеш шкетын кодо, эре үлык да үлык порвола, кажне татлан үнгышырак, лүдыкшырак лиш, вийжат ок код, чаманаш йөршын почанеш, шүлышыжат пытен шуын. Да кенета вуй үмбалныже колеш:

- Мыйын кидем руалтен кучо.

Христиан кенета күшкө ончал колтыш, иканаште ончал-маштак порын, моткоч порын койшо чуриян тыглай айдемымак ужылалтыш. Тудо кидым туддек шуен шога. Христиан пытаргыш вийже дене чоткыдын кидым руалтен кучыш,

Полыш

Тудо Христианым Лүнтө Куп
шупшын пурташ тўналме годым
тольо. Шупшын лукто да пентыдыш
шогалтыш. Христиан полыш
кидым шуялтыше поро да чулым
виян енлан пеш куаныш.

Тиде образ 39 Псаломын
кумшо стихше гыч толын
манын шоналтеш.

пеныжалгыш, тарваныш, да тыманмеш пентыде мланде умбал-не лие.

- Пайсиве, йолташ, пайсиве, - пыкше гына таушта Христиан.

- Мыйым Польшкид маныт, - увертарыш ең да порын шыргыжале.

- А мыйым - Христиан, - мемнан корныенна вашештыш. - Мый төвө тудо капка дек каем ялыт, ончалын шуктыде, лүнтө купыш порвошышым. Бнде тушеч омак лек, шонышым.

- Шүлык Лүкыш логалше эреак тыге шона, - мане Польшкид. - Сандене иктат тушеч луктын кертше тошкартышым ок уж.

- А мый гын чынак шым уж... - шүлыкане Христиан.

- Ну, ынде чыла сай, - кумылжым нөлтале Польшкид. - Поро корным тыланем. Вес гана вашлиймешке!

- Вашлиймешке! Эше икана пайсиве, - ойла Христиан, йолгорно дене мұндырнак огыл койшо капка вельш вашкерак шунеже. Бде толык эреак йол йымакше шеклана.

Чылажат сайын эртыш, но толык мемнан корныенна айдемым ужо, лач тудын вашеш толеш. Вашке нуно төр лийгыч, да палыдымет тыге ойла:

- Мыйым Резон маныт. А тыйым?

- Христиан.

- Пешак ноенат ала-мо. Мұндырк кает?

- Уна, лишнат огыл, мұндырнат огыл, капкам ужат вет, тушко.

- Мыйым проститле, толык тыланет мешак деч посна куштылгырак лиеш ыле каяшет, - малдыш корно йолташ.

- Ит гына ойло, - келшыш Христиан. - Толык мый тудым налын ом керт. Тудланак огыл мо капка вельш каем? Уверзе лұман айдеме сөрыш: тушто мыланем полшат. Да корнымат ончыктен колгыш.

- Тудо тыланет лач ик корным гына ончыктен, - мане Резон, - да пешак лұдыкшым. Мыйын шонымаште, тидым

Резон

Тыглай ылышыпште Резон пуйто кугу ушан пешак, лач тудак кўлын ыле Христианлан. Вачўмбал нелыт деч кузе утлаш лиеш, чыла палышаш гай, пешак шуко еным шотла. Кө-кө, а тыгайже нигунамат йонгылышым ок ыште! Но Христиан, ойжо почеш каен йонгылыш лие гын, ынде кузе лияш? Кажнылан кузе ўшанет...

Лач тидын нерген серен апостол Иоанн Икымше Увер-Посланийын нылымше главаште визымше стихеш.

шкежат пален налыч. – Лавырген пытыше вургемжым, шўк-шө йолчиемжым ончале. Вара тудо йодо:

– Каласе-ян, кушеч тиде мешакетше?

– Шкежат ом пале-ла, – вашештыш Христиан. – Мый книгам лудынам, да кенета тудо тупешем шочын кержалте!

– М-да-а, – шўлалтыш Резон. – Тыгак шоненам ыле. Эре вот тыге, кунам тыгай-тыглай айдеме-шамыч ты книгам умылаш тōчат. Но тый ит ойгыро. Азапыштет полшаш логалеш, ончал-ян, шолаште йолгорным ужат вет, тудо корно дене кает гын, Моральсолашке миен лектат. Эн тўр пōртыштō мыйын сайын палымем ила, лўмжō тудын Закон. Туддек пуро-ян. Тиде нелытетым тудо пеш вашке налын шуа.

Христиан нине мутлан чот куаныш, но паленат нале: тидлан корно гыч савырныман. Коктеланаш тўнале, кузеракын лияш гала?

- Кай, кай, ит лүд! - шуялгыш Резон. - Нелытет деч молым тыланет йомдарашат нимом. Да вараже, мөнгө пөртылмет огешак шу гын, шканет тыште пөртым нал, ешетым кондыкто, да илаш тўнал веле. Ак тыште шот дене кўралтеш, калыкат шотанак. Вот и тўнал тышан у илышетым. Мо эше кўлешыже тыланет!

- Да пеш чын, - келшыш Христиан. - Пайсиве - тау тыланет! Уэш вашлиймешке!

- Полшаш рат ылым, - вашешгыш Резон. - Пиалан лий.

Нине мут деч вара тудо шке корныж дене ошкыльо, а Христиан ондаксе тул волгыдо пале гыч ялышкыла кадырген пурыш. Куанен шкеже: вот-вот тупысо нелыт деч угла.

Куанже кугунак ыш шуино. Тушко шумаште кугу курык шочын шогале. Кунар лишкырак мия, тунарат веле кўкшын коеш, шўмыш йўштө лўдмаш нушкын пура. Мешакат тупышто нелырак да нелырак лиш.

Курык дек чакак лишем шуын, корно ўмбалне кечыше кугу кў орам шекланале. Эшеат чотрак лўдө. Шогале. Кузе лияш - йоным кычалеш. Курык гыч кенеташте кужу тул йылме лектын кайыш. Ындыже чыташат ок лий! Ай, саде Резоным колыштмо ок кўл ыле, очыни. Молан гына корнем гыч савырнышым?

Лўдмыж дене капге веле чытыраш тўнале. Пўжвўд шинчам кочкеш. Тиде татыште көм-көм, а Уверзым вашлиймыже чылтак ок шу ыле. Тудыжо кенета мланде йымач лектын шогалме гай төнге шога.

Уверзе коктеланымым ок йөроте улмаш, пеш строгый. Умылтарыш: Юмын корно деч кадырген пураш Юмарале! Нине мут-шамычет корныенным чот öрыктарышт, сўсандарышт. Йөршынат тын гыч лекмыла лие. Уверзет тидым ужын шуктыш да порештмыла койо.

- Тыйже вет ужат, Христиан, - мане тудо чаманышын. - Резонын ончыктен пумыо корнет тыйым вигак колымашке веле нантая. А йолташыже саетын, Закон манмет, иктымат

нелыт деч але утарен кертын огыл. Эрыкым лач ик верыште гына муыт: ырес воктене. Резон тидым пеш пала, тольык Ырес тудлан шканжат ок келше. Санденак огыл мо тудо тыйым корнет гыч өрдыжкө пуртен колтен; тудыжо Ырес дек вик нантая ыле.

- Мом мый ыштылынамже! - кычкырал колтыш Христиан. - Да кузе мыланем ынде лияшыже?

- Шкендым шке вурсет, тугеже тыйым проститлат, - куандарыш тудым Уверзе. - Чулымрак лий, шантысе корнышкетак пörтыл да тетла тушеч ик шечланат ит коран!

- Йөра, йөра, пеш йөра! - тўя Христиан.

Уверзе шыргыжале, ондале тудым, порым тыланыш.

- Тау тыланет! - мане Христиан да шке корнышкыжо лекташ тўнале. Ынде тура кая, нигуш ок коран, огешат чарне ошкылмыжым. Пычкемышалтешат ынде, пўтынекше огешат

кой. Пытартышлан капка дек миен шуо вет! Тушан тыге серымым ужо: „Пералтыза, да тыланда почыт“. Икана пералтыш, вес гана, капка ыш почылт. Да ындыже чотак кыраш пиже, нигуш-нигуш тетла пурашат, кычкыраш тўнале: „Йодам тендам, пуртыза мыйым!“

Пытартышлан йол йўкым кольо.

– Кө тушто? – йодыч туддеч.

Кө улмыжым каласыш, умылтарыш, молан да кузе тышке толын лектын, да капкат кок велыш эркын гына почылташ тўнале.

Шелше марте почылто, ынде тушко такше шўшкылтын пурашат лиеш улнеже; тунамак ала-кө тудым кидше гыч кучыш да писын гына шупшын пуртыш. Капка тунамак писын тўчылтө – да жапыштыже: секундат ыш эрте, шўшкымо йўк шоктен кодо, вараже ала-мон чот пернымыже.

Пуртышо дек савырныше Христиан пешак чот өрө, көмыт да мом тўжвалне толашат?

- Мый Капка орол улам, - мане пуртышо ен, - а лўмемже мыйын Сайкум. Изишак гына юватылам гын, пикш тыйын тупышкет керылтеш ыле. Капка воктенак замок уло, тендан манмыла, ор-крепость. Капитан Вельзевулын оржо. Кө тиде

капкам тўкалта, енже-шамыч дене пешак чот оролен шога, тушко пураш мешая.

Христиан капка ороллан пеш кугу таум ыштыш утарымыжлан, да шкеж дене мо тымарте лиймым ойлен пуыш. Сайкум тудым порын гына колышт лекте, вара корным ончыктыш, кудын дене умбакыже кайыман.

- Вияш йолгорным ужат мо? - йодо тудо.

- Ужам. Тушеч вес корно йол лектеш мо? Йоммо деч пеш лўдам.

- Тый от йом, - мане Сайкум, - толык тушеч нигуш ит ойырло. Моло корнат лектеш эше, нунышт кумда да кадыр улыт, тыйын дене от танастаре.

- Тый от йом, - мане Сайкум, - толык тушеч
нигуш ит ойырло.

- Тиде пеш сай, - мане Христиан. - А кушко тудо лукте-
шыже?

- Пеш чапле пўрт воктеке, оажым Толковник маныт.
Тыйын мийыметлан тудо куана. Изишак туддене илалте, шуко
уым пален налат.

- Тау. Вес гана вашлиймешке.

Да шке корныж дене ошкыльо, сӧрал пӧрт вельшкыла. Тудын нерген але первый гана веле кольо капка воктене. Сайкум чын ойлен колтен. Шуко пагытат ыш эрте, Христиан кугу пӧртым вашлие. Да, тургыжланен, ош пулдыр дек лишеме.

3 Ырес

Кумда, волгыдо тошкалтыш дене күзен, тудо омсам пералтыш. Тудлан почыч. Озажым йодо. Да тевак, кенета огыл, Толкан лектын шогале. Христиан кушеч улмыжым, молан тыгайыш шумыжым, кузе толмыжым, куш кайымыжым чыла рат дене каласкалыш. Да оза тудым уто мут деч посна пörтыш пураш ужо.

Икмыняр кече Толкан денак илыш. Пörтыштыжö шуко-шуко лук, пöлем ылыч, үзгарат онай деч онай, да тыште ончыл корныжлан Христиан ушым ятырак погыш.

Ик пöлемыште, тудлан ончыктымышто, ниматак уке ыле. Түп яра манме деч пырдыжыште лач ик кугу сүрет гына кеча. Түшто айдемым ончыктымо. Вуй үмбалныже кугыжа короно манме шүдышан упш гай, а кидыштыже күжгö книга. Түнялан тиде айдеме туп дене шога пуйто. Шкеже, ончет гын, үжара семьянак волгалтеш. Чурийыштыже йöратымашым ужат веле огыл, шүмет денак шижат, тыгак пеш келге да поро ушым, порылыкым умылен налат. Христиан тымарте тыгай айдемым нигунамат ужын огылат, шинчажымак налын ок керт, огешак ойырло.

- Кö тиде тыгай? - пытартышлан гына йодо тудо.

Толканет шыргыжале:

- Тыйын уждымо корныенет. Тыйым чыла корныштет ужатен коштеш.

Вес пöлемыште Христиан илыше ушан йомакым ужо. Тушто кок рвезе шинча: Азапан да Чытан. Азапанжын чурийже шем пыл гаяк пычкемыш, шўлыккан да лўдыкшан. Йырым-йырже тўрлө-тўрлө модыш кия. Нуным налеш да шалата, налеш да шалата, кышкылтеш.

Чытанже пўкеныште чытенак шинча. Модышыжат уке. Азапан ончалеш да игылтмыла шўргылум модыкта. Чытанже нимом тидым пуйто огешат уж, огешат кол, так шинча да шинча, пуйто ала-могай куаным чытенак вуча.

– Эй, тый! – игылтеш Азапанет. – Да нимат тыйын уке, да нимат ок лий. Так чуркыла шинченак эртарет.

Чытан игылтшылан огешат вашеште эсогыл.

Пытаргышлан Азапан шкежак нимо деч посна кодо, молан манаш гын, шке кидше денак модыш тўчам пудыртыл пытарыш. Ынде пыл гай пычкемыш шинча. Чытан гына утыр волгыдемеш, чытышыже куандара. Шкежат тудо поро да лыжга.

Толкан

Шочынак тудо учитель,
туныктышо – чыла йодышлан
вашмутым муэш, пешак ушан.
Христиан тудын пöргыштыжö
уна ок лий да кужу жап
ой-канашыжым ок колышт гын,
умбакыже ўшан корнышто пугырак
кугун неле лиеш ыле.

Беньян, очыни, Саклышынан
мутшым шарнен шоген, тудым
евангелист Иоанн 14 главасе
26 стихыштыже конда:
„Лыпландарыше (Утешитель) гын,
тендам чылалан туныкта, да Мый
мом ойленам, чыла ушештара“.

Толкан Христианым умбакрак үжын нангайыш да тиде ужмо сүретым умылтараш пиже.

- Азапанже тугай айдеме тудо, лач тачысе кече дене гына илаш йөрата. Тудо кызытак мыланем чыла шотыштат сай лийже, пиал мыланем кызытак күлеш манын тунемын. Чыганже тугай рвезе, вара айдеме, кугу ең лиеш - кавашке кайышашлык. Лучо тудо чытен-чытенак шке пиалжым вучен шукта, түрлө вере вийым иканаште ок кышкылт.

Христиан чыла тидым умылыш да сайын ушыш пыштыш. Пытаргышлан ужмо сарзымат тудо тетла нигунамат монден ок керт.

Толканет пеш сөрал ор-крепость дек нангайыш, замок маныт эше тудым. Балконлаште шөртнӧ вургеман ең-влак коштмо гыч койыт. Христиан пеленже мо уло, чыла пуа ыле дыр нунын коклаште лияш да мут дене сүретлен мошташат лийдыме орыш логалаш. Тудо веле огыл тыге шонен улмаш! Кудывечыште калык шуко, тушко логалаш кажнын чон коржын. Капка орол Сайкум үстел воктен шинча, кидыштыже

ручка. Кө логалнеже, чылаштымат воза. Туге гынат үстел воктек мияш шонышо шукак огыл, молан манаш гын, кажнын лүмжө книгаш возалтеш. Вара тудо замок капка гоч кайышаш, тудыжым сар-куралан сарзе-шамыч оролат.

Кенеташте кудывечыш ик сарзе толын пурыш, моло деч чулымрак, лүддымырак, пентыде койышанрак. Сайкум дек миен шогалын, каласыш:

- Возен шынде мыйын лүмем!

Тудыжо серыш. Сарзет, ик минутымат йомдарыде, өшлөкысо вурс авыртышым личашкыже волтен колтыш, кердым шупшын лукто да лүддымын капкасе сарзе-шамыч үмба керылте.

Кредалаш пижыч. Сарзет сусыргыш, туге гынат вуйвустыкын да чулымын моло-шамычым иша, пыгартышлан капка декат миен шуо. Тиде пагытыште капка комдык почылт кайыш, да лүддымет писын гына тушко пурен йомо. Сусыржым вашке гына тушан пидын шындышт, капка вес велне улшо-влак үмбакше шөртнө вургемын шоналыч. Христиан чыла тидым ончен шогыш, да тыгаяк чулым сарзе лиймыже шуын колтыш.

Вараже Толкан тудым кидше гыч кучыш, кумшо пөлемыш нангайыш, тушто Чакнышым клеткыште ончыктыш. Тиде айдеме чын корно гыч коранын, шке корныж денак топкаш төчен, мучашлан нигуш миен лектын, ни тыш, ни туш. Йөршын шкенжым кудалтен, чот ойгырен шинчен. Тиде верак вараже тудлан чурмаш савырнен, күртнө решоткан клеткыш, тушечынже лекташ ок лий.

Тудым ончен, Христиан шүлыкәне. Эшеат чот шүлыкән сүрет ыле Лүдшын шинчыме верыште. Тудыжо чарныдеак клеткыштыже пөрдын, Суд деч лүдмыж дене айдеме сын гыч лектын.

Замокым коден каяш да корныш лекташат жап толын шуо. Христиан Толкан дене шокшын чеверласыш, чулымын гына ончак ошкылаш тўнале, кайымаштак шонкала мом-мом ужмыжым, вискала. Мо колмым уэш пылышыштыже колеш пуйто.

Шукат ыш эрте, корно кок вельште возен сакыме-шамыч пернат. Лач ик мут гына волгалтеш: АРАЛТЫШ. Христиан возымым лудеш да куана: Уверзын шукерте ойлымо верже ынде чынжымак тудын деч пеш мўндырныжак огыл дыр. Тыште, лач тыштак веле тупеш кушшо нелытым налын шуаш лиеш. Пешак нойыктарас тудо, тура вийнен шогалаш эрыкым ок пу. Прамай да тура корно вучыдымын кўшкў кўзаш тўнале – курыкыш виктара очыни. Курык вуйыш шуаш шонымыж дене Христиан чытенат ок керт тетла, куржашак тўнале. Да кенета ончылныжо тыглаяк, ялысе шўгарвалсе гай, ыресым ужо. Пу ыресым.

Брес курык вуйышто шога. Тудын йымалныже кугу гына вынем. Христиан туддек лишеме веле, мешакше туп гыч

волен возо, саде вынемыш пурен кайыш, да ынде тудым пүгырненат ужаш ок лий, йомо.

Эрыкан! Пытартыш жапыште ик гана веле, улыжат ик гана сӧралын вийнен шогале. Шуко шогыш тыге, кашше дене каныш. Кӧ-гынат тудым утарышашлан колыш дыр, манын шоналтыш. Утарыш! Ёмыр мучкылан саде шучко мешак деч утарыш. Тауштыме шинчавӱдшӧ шӱргыж мучко йоген вольш. Ынде тудо пиалан!

Ончале гын, туддек кум еҥ лишемеш. Уке, нуно еҥ огытыл! Чыланат йырым-йырышт волгыдым шават. Корныен дек миен, нуно уло шӱм дене саламлышт:

– Тыныс тыланет!

Кавасе сакче-шамыч гыч иктыже тудлан поро да куанле уверым пуыш:

– Тыйын ыштыме язык-шамычетым протитлыме!

Кокымшыжо тудын үмбачше кушкедалт пытыше да лавы-ран вургемжым кудааш полшыш, вес ару да яндар вургемым чияш полшыш. Кумшыжо сангашыже тамгам шындыш, тиде тамгаже ончыкта: айдеме ынде пүтынек Юмын. Тудак вара кучыктыш волгалтше шөртнӧ сравоchым, тудо маналтешыжат вес се-мын: үшан сравоch. Да эше пӧлеклыш кагаз пучым. Умба-кыже кайыме корнышто лудынак кайыман. Корныен чыла тидым шолып күсенышкыже – тыгаят улмаш! – пыш-тыш. Да сакче-шамыч тунамак койдымо лийыч.

Куанымыж дене Христиан верыштыже шып шоген ок керт, тӧрштылеш, ныл йолат кудал онча, муралтенат колта. Туге гынат курыкышто шогаш онайжак огыл. Сандене үлык куржын волаш тӧнале. Курык пытышат, тӧр верыш лекте. Южгунам тудо, шогаледен, шкенжын кагаз пучшым ронча. Но шукуж

годым куржмо годымак лудеш ынде. Чоныштыжо ўшан утыр-утыр погына, ўшан шочеш чылт азала – тидыжак ок сите ыле тудлан илышыштыже.

Төр верын вес велныже эшеат ик курык нөлталтеш. Тудын шке лүмжө уло: Паша Курык але Подвиг Курык. Пешак тура йолгорно кўш кўзыкта, лач курык вуйышкыжак. Тушко кўзаш тўналме деч ончыч Христиан ныжылгын гына йыргыктен шогышо вўдан изэнгерым вереште, лап возын, тамлештынак йўө.

Ондакше Христиан писынак ошкыльо, нойымо деч утлаш манын, шканже мутын шонен лукто, да ынде йўкынак шканже шке ойла: „Неле корно, да прамай, кадыр дене омак кай“. Изиш лиймек, курыкет чотак тураме, мланде пытыш, тудын олмеш ынде кўан, неле пудырго-шамыч койыт. Вараже ныл йола шогалаш, удыркаленак кўзаш вереште.

Курык чаркат дек эше пел корно кодын ыле, кыдалныже шарлака укшан пушенге шога. Йымалныже тентгыл коеш. Изишаклан каналташ шинче, шергакан кагаз пучым лудаш. Корныен пешак ноен, да сандене шинчаже шкеак веле петыр-наш тўнале. Шинчышылак тудо ындыжым пеш тамлын да келгын мала. Кидше, кагаз пучым кормыжтышо, парнялажым луш колтыш. Сакче-шамычын пуымо кагаз пуч ўлык камвозо да тентгыл йымак көргышкыла возо.

4

Кредалмаш

- Кынел, омо кўпа! - Христиан кенета ала-көн йўкшым кольо. Шинчам почо, йырваш титаканла ончале, но иктымат ыш уж.

„Очыни, мый пеш шуко маленам“, - шоналгыш тудо, кас ўмылка-шамычым ужо. Писын гына кынел шогале да курыкыш умбакыже кўзаш тўнале. Удыркален-удыркален кўза ындыже. Кўчшө гыч, йымачше, вўрат лектеш. Тогдайыш: кўшыч тудын декыла ўлык кок ег куржын вола. Да нунылан кычкырал колтыш:

- Те йонгылыш касда!

- Тый ойлынет - каваш огыл, а ўлык? - иктыже уэш-пачаш йодеш. Тудын лўмжө - Лўдшө. - Ме ондакше тушкак кўзышна, да ындыже пешак чот йөсө тушко кайышын кояш. Сита ынде, мөнгына пөртылына.

- Да-да! - весыже пентыдемден шуялтыш, лўмжө Ўшанйок. - Эн шучкыжо тушто - лев-шамыч. Ончалын от шукто гын, тунамак кочкын колтат. Уке, сита. Пайсиве.

Христиан лўдө. Садыгак ойлыде ыш керт:

- Мөнгыштө ме садыгак колена, сандене мый лучо кўшкак кўзаш тўналам, кеч мыланемат пеш лўдыкшын чучаш тўнале. Корно лўдыкшо тунарак лийшаш огыл. Тушто мемнам вет кава вуча.

- А, шке пашат, мом шонет - айда ыште, - мане Лўдшө, да

коктынат умбакыже үлык куржыч, а Христиан кўшкак удыр-кала. Тудлан кызыт поро ой, вий да чулымлык кўлыт. Кагаз пучым кўсеныштыже руалтыш да... ыш му. Мо тиде тыгай? Тунар лўдын чытырныш, ойленат монгаш ок лий, эсогыл үпшат шогале. Шогалаш перныш. Изишак тыпланымек, кенета шарналтыш: пытартыш гана тудым нералташ тўналме деч ончыч окен ыле, пушенге йымалсе тентгылыште шинчымызж годым. Шукак шонен ыш шогылт, мөнтеш пөртылаш лие.

Вуйым сакен, пыкше-пыкше тошкештын, мөнтеш тарваныш. Тынар азапланен кўзымыжө арам лие. Ынде волаш онай мо? Кайышыжла эре йол йымак онча, туге гынат нимат ок кой. Пушенге дек йөршын ал пытен пөртыльө. Шер теммеш шорташ манын, тентгылыш шинче. Шекланыш, аламо йымал ныже ошын коеш. Да...о, куанже могай! Тудын кагаз пучшо!

Нөлтале, онешыже шылтыш, Юмылан, полшымыжлан, шокшын таум ыштыш да адакат кўшкө кўзаш тўнале. Корныен пешак вашкыш, туге гынат волгыдо юап дене чаркатышкыже күзен ыш шу. Кече шинче, йөршын пычкемышалте. Тунар жапым арам йомдарымыжлан шкенжым шудалын, Христиан кенета эше лев тўча нерген шарналтыш. Йыжынже йылтак пытыш.

Пиалешыже ала-могай пөртым ончылныжо, умбалне, ужы-

лалтыш. Малаш ала-кузе гын да пуртат манын, тушко виктаралте.

Тиде ыле Куан Замок, а ончылныжо – Капка оролын изи пөртшө. Саде пөрт дек анысыр йолгорно нангая. Христиан тудын дене ошкыльо, вара чарналтыш, шүмжө чүчкыдын-чүчкыдын перкала.

Лач тудын ончылнак корно кок велне кок лев кия, кугу улыт, шужышо, пешак шучко! Куржашат тўналын ыле, поро йўкым кольо:

– Ит лўд! Нуно кылдымаште улыт. Йолгорно дене тура покшечше толат гын, нуно тыйым огыт тўкө. Мыланем ўшане да тол, тол!

Христианын йолйыжын каен, но от колышт мо поро йўкым? Мут колыштшынак ончык тарваныш. Лев-шамыч чот ырлышт гынат, ышт тўкале.

Капка орол, тудым эн неле жапыште азап гыч утарыше, йодо: кō тудо тугай, да молан тынар вараш кодын толеш. Христиан корнышто туддене мо лиймым чыла ойлен пуыш да черетешыже йодо: Куан Замокышто йўдым эртараш ок лий гын?

– Чыталте изишак, мый пөрт виктарыше-шамыч деч йодын толам, – мане Капка орол да ончылныжо кечыше кандырам шупшыльо. Шке шотан йынтыр йўк йонталте. Ик-кок минут гыч пешак сōрале ўдыр толын лекте, Тудым Вожылшо маныт

улмаш. Христианлан икмыняр йодышым пуышат, шке акаже-шамычым үжө. Арулык, Ушполат да Йöратымаш – кумытынат ныжылге, поро кумылан да мотор улыт.

Корныенын кавашке корным кучымыжо нунылан пешак келшыш. Замокыш вүден кайышт, ончылныжо омсам почыч да каласышт:

– Пуру, шергакан унана. Тиде замокым мемнан Вуйлатыше чонен. Курыкын озаже. Да тыгаяк корныен-шамычлан, могай тый таче шкежат улат.

Христиан пешак шокшын тауым ыштыш да пурыш. Ёдыршамыч пукшышт-йүктышт да шке Вуйлатышышт нерген каласкалаш тўналыч. Тудак, пала ынде Христиан, замокым чонен шынден.

– Пешак лүддымын тудо кредале, мемнан Вуйлатышына, эн плока тушман дене, Колымашым Кучышо дене, – ойлат нуно, – да сенен керте. Тидлан верч кавасе чап деч корана-

Йöратымаш

Христиан ноен да вий гыч лектын
Кўан Замок-Орыш мисн шумекше;
шарнеда, тушто ныл акак-шўжарак
иленыт. Сайын вашлийыныт,
ласкаштареныт, пукшен-йүктеныт,
поро ойым ыштеныт. Нунын деч
ойырлымыж годым кеч-могай
нелымат сенем манын шонаш
тўналат.

Мутат уке, Беньян Икымше
Посланий Коринфян-шамычлан
манме гыч 13 главасе 4-8 стихлам
ушештара..

шыже перныш, шкеже ыресеш колыш. Но Тудо чыла йӧсым, чытыдымым чытыш, тендан гай-шамычым курым мучко орландарымым пытараш манын кынелын. Тыште илыше южик енже Тудым ужын; эреак чыланат ынде ойлат: Вуйлатышына корныен-шамычым, чыным кычалше-шамычым, путырак чот йӧратен. Нунын кокла гыч южышт тушто, Тудын дене, пеш кугу озаш савырнен улыт.

Христиан мӱшкырым темыш. Тудым ӱдыр-шамыч малыме верыш нантайышт, саде верже Покой маналтын. Чыным кычалше корныен йӧдвошт пеш тамлын малыш. Помыжалтмек, иканаште мураш тӱнале. Тунар куанен.

Замокышто тудо икмыняр кече уна лийын илыш. Шуко залым, пӧлемым коштын савырныш, туштыжо мо гына уке ыле! Южгунам шуко жап ӱдыр-шамыч дене кутырен эртарыш.

Икана нунышт леведыш ӱмбак кӱзыктышт, тушеч койшо

Икана нунышт леведыш ӱмбак кӱзыктышт,
тушеч койшо пеш кугу курыклам, вӱдым,
чодырам ончыктышт.

пеш кугу курыкclam, вўдым, чодырам ончыктышт. Чыла тиде, маньыч нуно, Эммануилын поянлыкше.

Корныеным корно шкеж дек пеш чот ўжаш тўнгале, очыни, ындыже чытен-чытенат ок турко. А тушто эше Капка орол тольо да каласыш: ала-могай ен капкам пурыш да замок дек тура да ангысыр корно дене кайыш. Христианлан туге чучо, пуйто ала-кузе ты айдемым пала. Да пешак тудын дене пырля кайымыже шуын колтыш. Но мўндырк лекме деч ончыч сайын ямдылалташ шонен пыштыш.

Акак-шўжаракмыт тудлан рыцарь чиемым, сар куралым пўлеклышт, курык йол йымак нангаен кодышт. Корно кургымат ситарышт. Шокшын тауштен, тўр вер дене ятыр кайыш. Тўр вержым Юдоль ден Мыскылтыш вер маньыт ала-молан. Ала-моланжым вара шкак пален нале.

Изишак кайышат, ужо: тудын ўмбакак толеш шучко наста – кугу, шем кўчла йылгыжше коваштан, неле шулдырлан. Вуйжо тудетын – лев вуй, умшаж гыч шикш дене пырля тул лектеш.

Тиде – Аполлион, Вуйлатышын пеш кугу тушманже.

– Кушеч тый толатше?! – мўгырале наста.

– Колымаш ола гыч, – вашештыш Христиан. Чонжо чытыра веле, тунар лўдын, но куш куржат тетла?

– Тугеже мыйынак улат, – тулым пўргале саде ия.

– Уке, уже тыйын огыл, – лўдашат ындыже нигушко тетла.

Колаш гын, колаш огыла. – Тыланет служитлыме годым мый пиалан омыл ыле. А тўленатше тый колымаш дене гына.

Аполлион ала-молан иканаштыжак ыш керылт, вес велым саштараш лие, очыни. Икте-весым пагалымыла ойла:

– Монтет кай. А мый ончем вара, мом тушто тўрлаш лиеш.

– Уке-е! – кычкыралынак шындыш корныен. – Мый вес кугыжалан служитлаш лийым ынде. Тудо чыла кугыжалан Кугыжа.

– Ну мо вара, орланаш тўнгалат, – Аполлион шужым шогалтыш, шижтарыш. – Тудын чыла тарзыже орлыкан.

– Южгунам туге чучеш тудо, – мане Христиан. – Но тиде чын огыл. Тудын кид йымалне улшо-шамыч куаным тўр пайлат. Шкеж дене тўрак.

– Да? – мане шучко наста. – Тый шонет, Тудо шкеж дек налеш? Шке виетлан ўшанен, пўгыр-нелытетым налын шуынет ыле, а корнышто нералтенат да кагаз пучетым йомдаре-

Аполлион

Тиде – Юмын тушманже,
паломник-шамычым монтеш
кордыл колтылеш. Тўжвал
тўсшым куштылгын вашталтылеш.

Тидын гана дракон лийын ыле.
Ондакше шке илыме олашкет
пўртыл манын толашыш, язык
лонгашкак манын шоныман,
а вара тореш лиймылан
кучедалаш веле тўнале.

Откровенийын 9 главаже,
11-ше стихыште ончыктым
лўмым Беньян налын.

Тиде главам лудде ида код!

нат... Тыйын ўмбак ырлыше лев-шамычым ужычат, кузе чытырышыч, а?!

- Чыным ойлет, - мане Христиан. - Мый мо кўлешым ыштен омыл. Тидак вара мыйым орландарыш. Сандене Тудын деч прошенъым йодым. Да Тудо мыйым кольо!

Тидыжым Аполлион чытен ыш керт. Шонен моштымыжо ўштылмыла йомо, да туге ырлалын мўгыралтыш вараже!

- Тыйын Кугыжатым ужмем ок шу, да чыла законжымат! Чыла тарзыжымат! А тый денет чечас кучедалаш тўналына.

- Мо вара, шеклане! - лўддымын вашештыш Христиан. - Шарне, мый вет Кавасе Ола корнышто улам!

- Мыйым от лўдыктө, копшанге! - төршташлан ямдылалте Аполлион. - Эше тыйын ик мутет - да тый колен киет.

Бнде мут ыш лий, а лие пеш кугу кредалмаш. Шуко жап тавадан кредалыч. Аполлион шке тушманжым тулан пикш тўча дене петырыш, да петырыш манашыжак ок лий, нуным керде дене вашлийынак шогыш Христиан. Кердыже кок вельшкат пўчкеш тудын. Шкеже кидге, йолге, рыцарь чиемын шелшыжге вўр ора веле лие. Корныен койын начарештеш, шуко вўр йомдарымылан вий ошма семын йога. Шучко наста Христиан дек сак лие, руалтен авалтыш да мландыш кудалтыш. Христиан кидше гыч кердым арам мучыштарыш. Аполлион корныенъым мландыш пызырале, да тугеракын, ынде тудлан шўлашат нимо дене.

- Бнде тый мыйын улат! - шучко наста куатлын мўгырале, колышашлыкын чот пераш ямдылалте. Христиан тиде жапыште пытартыш вийым погалтыш, кердым кидше дене вереште. Руалтыш да перламутрла йылгыжше наста дене петырналтше өрдыжышкыжө уло кертмын керал шындыш:

- Тыйын огыл!

Аполлион кугу нелытше дене мландыш шунталте. Христиан куанымыж дене кердым эшеат икана кучемже марте настан онгышкыжо чжок шындарыш. Шкеже эре ойленак шога:

- Тыйын огыл! Тыйын огыл! Мыйын Кугыжам тыйым сенаш полша!

Аполлион тидым чытен ыш керт, шулдырлажым пыкше чумырыш да чонештен кўзыш, шинча гыч йомо.

Христиан мланде вач пыкше гына кынел шогале. Начар, вийдыме, пытыдыме сусырен, но пиалан! Шўм гыч шолын лекше улдышмутшым Юмылан виктарыш, сенымашым кондымыжлан пеш кугун таум ыштыш.

Кенета тудын ончылно кид шочо, тудо ала-могай лышташ-шамычым кучен. „Очыни, ылыше пушенге деч“, – шоналтен шуктыш. Лышташ-шамычым сусыр пелен тушкедыш, нунышт тунамак паремыч. Ёдыр-шамычын колтымo корно кургым лукто. Иканат але ылышытыже тынар тамлым кочкын огыл ыле.

Бнде тудо умбакыже каен кертеш. Кердым тетла лодакыш ыш пыште, шке пеленжак ямдын кучен кая. Но тетла тудо нимо шучкымат корно мучаш марте ыш вашлий.

5

Йолташ

Корно ынде салма гай төр, шупшын шындыме шүртө гай тура, эше ик төр верыш нантая. Христианын кумыл ынде кашташте, пешак чулымын ошкылеш, муралтенат колта. Кенета ужеш, ваштареш кок палыдыме ег куржын толеш, да туге куржыт, пуйто нуным илаш-колаш ала-кө покта.

- Кушко тыгеракын? - нунылан кычкырале Христиан. Лиш-как куржын толын шуын, чот шүлештын, пыкше гына каласен кертыч.

- Мөнгышкына, теве кушко. Да тыят айда пырля.

- Молан? - өрмалгыш тудыжо.

- Да чылажат тиде төр кундем верч. - иктыже каласыш. - Таклан огыл маналтешыжат тудо Колымашын үмылверже. Ёшанет-уке, мом ме тушто ужна-колна?

- Мом вара колындаже? - йодо Христиан.

- Тугай шучко йүкым! - мане кокымшыжо. - Ала-мо я ала-кө туге урмыжеш, ну, туге чот урмыжеш, пуйто шокшо сал-маш пуштылыт.

- А ужындаже мом вара? - корныен ок чакне.

- Шинчам шуралтен койдымо тушто, пычкемыш, - манеш икымшыже. - Йырым-йыр түрлө шакше коштеш, аяран, пүян, шүян, шуан. Шучко гном, дракон, сатир кашак.

Христиан пешыжак огеш умыло: шинчам шуралтен койды-

мо пычкемыш гын, кузе нуным икте-весьшт деч ойырен палат? Каласыш тольык:

- Мыйым садыгак мөнтеш пөртылтен огыда керт. Тиде корно эн прамай.

- Тыйын пашат, кузе шонет, туге ыште, - мане кокымшо палыдыме енже. - А ме пөртылына. Мөнгыштына вучат.

Да нуно эшеат веле чотрак куржын колтышт, каналтеныт, витне, кутырен шогышыштла. А Христиан шке корныж гыч ыш коран, кердыжым гына ямдыленрак кучыш.

Төр верын тўналме поргем дек миен шуо да тушко ончале. Лўдшө корныен-шамыч утыжымак кугемден огытыл: чынакак пеш шучко. Пыкше-пыкше шекланен шуктыш: йолгорныжо йөршынак пел йол копалык гай анысыр; ик велныже куп, вес могырымжо пешак келге агур шуйна, савырналтышыже - шоналташат шучко, кузе тудын дене каяш йөршын нимом ужын кертде?

Ятыр жап тудо саде кундем дене пентгыде мландымак тошкал-тошкал кайыш, но кажне ошкыл вес лўдыкшө дек лишемден, да эше могайыш пуртенже!

Лач тудын ваптареш мланде гыч кўргашан кугу воронка лектеш, тушеч тул да шикш пўргалтыт. Шикшыже тунар паказын ўпша - йўрлат.

- Очыни, тыштак лийшаш тамыкыш пурымо капка, - пунчале корныен шканже, утыр лўдаш тўналеш. Тулойып

йўрла ўмбакше йога, да кўргыштў пудешталтеш ала-можо: пўтынъ мланде чытырналт кая. Тыштак, очыни, тўрлў шакше янлык пызнен шинчын. Керде деч шот лекшаш огыл тыште нимогаят, сандене Христиан улдышмут возыман кагаз воронкажым кидыш нале, молитвам йўкын лудеш.

- Юмем, мыйым арале! - теве-теве пытышаш гай кычкырал колтыш тудо, да тунамак вийын капыш пурымыжым шижы-лалтыш. Умылыш, умбакыже каен кертеш.

Тул йылме-шамыч тудым йыр авырен налыч, ир йўк-йўан эшеат талышныш. Сайынарак шинча шўр дене ончале гын, тудым чынжымак тўрлў шакше чонан-шамыч авырат. Йонылыш тошкалат гын, тунамак пытет веле - туге чучеш. Но мемнан корныенна нимат огыл, кая да кая. Пытартышлан ала-мо тугай шучко сургалт лекше йўкым кольо, пуйто чыла дракон иктеш погынен да тудым эскера.

Нигуш пураш ўршў, пылыш чорам кушкедаш йўршў йўкым колшо, тудо перымыла шогале. Ик татлан шоналтыш: ала мўнтеш пўртылаш? Но тупым ончыктет гын, ир янлык-шамыч

тунамак тыйым кўрышт пытарен кертыт. Уке, лучо ончыкак кайышаш. Тыгак ыштыш.

Бндыже шинчавашак толыт динозавр-ихтиозавр гай шакше кашак! Теве-теве руалтышашышт годым кычкырал колтыш:

- Мый денем Юмо!

Да эн күлешан пагытыште кычкыралын улмаш: ир-шамыч күнчен шогалтыме гай лийыч. Огыт тарване. Да тудо шке корныж дене умбак тарваныш. Икмагал ошкылат, пылышыже кумылым нөлталше мутым кольо.

- Умбагыжат Колымашын үмылверже дене каем гынат, ом лүд, - мане койдымаште айдеме йүк, - тый пеленем улат.

Тыгай шулдыран мут деч вара Христиан, ойлыманат огыл, писын гына кодшо корныжым шуйыш, тиде шучко верым вончыш.

Теве кечат нөлтеш. Кечаныште чылажат шүмлан мелын, чевер, ласка да куанле. Нимат пуйто шучко лийшаш огыл. Христиан шогале, шүлышым нале, шентекше ончал колтыш да ужо: могай шакше поргем гоч эрташ тудлан Юмо полшен! Тунамак шокшо молитва-улдышмутшо дене Юмылан ала-мо семын тауштыш. Утаралтмыжлан.

Ончык ончале гын, вашешыже айдеме толеш, тудын нер-

генак пешак шонкален ыле Кўан ор-замок гыч лекмекше. Тиде – Йолташ, тошто, ужалалтдыме, чын йолташ. Колымаш Олаште Христиан тудым ондак икана вашлийын ыле!

– Эй, шого-ян! – кычкырале Христиан, но Йолташ огешат шогал, Колымашын ўмылверже гыч вашкерак утлаш шона, витне. Ышат ончал эсогыл! Христиан почешыже куржаш тўнале. Поктен шумо гала, эртенат кайыш, тидлан шкеже „кертам але“ манын куаныш. Тудым эртышыла, шкеже йол йымакшат ыш шеклане. Кенета шўртныш да камвозо.

Йолташ писын куржын мийыш, кидым пуыш, шупшын лукто. Христиан нимомат ыш амандаре, но „кертамже“ гына азапыш пуртыш. Йолташлан куанымыж дене тидымат эсогыл мондыш.

Нуно ондалалтыч да умбакыже пырля ошкылыгыч. Коктын лиймек, корно кенета куштылеме, жапат шижаш ок лий эрта. Мом тымарте ужмыштым веселан шарнен эрталыт. Нунын

Йолташ

Тугай айдеме, кō тыйым нелеш
ок кодо, кеч-мо лийже, полша.
Суета Ярминга марте мо Христиан
дене лийын гын, зрeак пырля, вес
мут лене гын, колымыжо марте.
Пешак лийын кергеш,
Откровенийын 2:10 гыч Беньян
тушта? Лудын лекмыдам сайынак
шоналтыза.

когыныштынат ик Кугыжашт уло, корныштат сандене икак – кузе нуно изак-шоляк огытыл вара?!

– А Шүлык Лүнгө купыш тый пурен каенат? – йодо Христиан.

– Уке. А тый Кутанора үдырамашым ужынат?

– Уке. Могайрак вара тудыжо?

– Түняштат тугай уке, моткочак чот сөрале. Мом гына тудо ыш ыште, ончылнем кузе гына ыш пөрд, ыш кадыргыл, корнем гыч пешак ойырынеже ыле. Очыни, мыйым алгаштаренат кертеш ыле. Тидым шижын, мый шинчам кумышым, пылышем петырышым.

– Умылалтеш, конешне, – мане Христиан. – А Сенгымаш Курыкым ужыч? Чаркатышкыже, эн вуйышкыжо кўзенат мо?

– Лийынам, лийынам саде курыкышто, – вашештыш Йолташ. – Но туддеч ончыч Ветхий Адамым вашлийынам ыле.

Йолташ писын куржын мийыш,
кидым пуыш, шупшыш лукто.

- Тидыже эше кө тугай? – өрө Христиан. – Мый тыгайым шым вашлий.

- Юметлан таум ыште! – кычкыралынак колтыш Йолташ. – Тудо лачак саде Сенымаш Курык йол воктен шогылтеш ыле. Тугайым мыланем темлаш тўнале – ушетак кая. Мутшылан ўшанаш гын, тудо моткочак поян, пеш чапле пўртшө уло, дворец гаяк. Тушто – кум ўдыржө, мут денат сўретлен пуаш ок лий, тунар мотор улыт пуйто. Лўмыштат онай: Сулыктам, Шинча Сулыктам, Моторилем. Мыланем служитлаш тўналат гын, мане саде шонто ен, кумыньыштымат шкетланетак марлан пуэм, моэм уло, вара чыла тыйын лиеш!

- Мом вара тыгай тамле ойлан вашештен кертыч? – өрын пытыше Христиан чыла палынеже.

- Палет, чуч гына шым келше, чуч гына! – вашештыш Йолташ. – Айдемыже пыкше гына ила, тугай шонго. Нимомат ом йомдарыс. А могай пояналиямже! Да эше кум тугай онь-

ышвитымаш вате. Но ала-кузе ончал колтышым эше, Юмылан тау. Сангаштыже тыге возымо коеш: „Ит колышт да ит үшане!“ Лудын шуктышымат, иканаште тореш лийым. Ужат ыле гын! Мо ышталте вараже... Йолжо дене тава, вурседалеш, чыла кулым үмбакет колтем, кырен оптена манын сөра, шүвыл гына

шыжа!

Корнышкем

пörтылаш савыр-

нышым гына, мыйым

өрдыжем гыч чывыштале,

тевак магыралтем, тунар корш-

тыш! Садыгак мый туддеч пörтыль-

ым, курыкыш күзаш тунгалым. Но изиш

лиймек шекланышым: ала-кө мыйын почешемак кышам

почеш толеш. Сайынжак ок чуч тыгай годым, верне вет?

Писынрак тарванылам. Шентеч толшет садыгак поктен шуо,

чаркат марте шукат кодын огыл ыле. Тушто шарлака пушенге

шога, йымалныже эше тентгылат уло. Тушто эше каналташат лиеш.

- Мый тушан каналтенам, - мане Христиан. - Да нералтен колтенам иканаште. Кагаз пүтыртышемем йомдаренам. Тудым сакче-шамыч пуэныт ыле мыланем...

- Тугак мо? - өрө Йолташ. - А мый денем йөршеш вес семен лие. Саде енет мыйым та-ак шелын колта-а! Мый вуйушым йомдарышым. Уш пурьшат, йодым: молан тудо мыйым тынар чот перыш. „Тидлан, - мане саде ең, - тевак тый Ветхий Адам почеш кает!“ - да адакат пырдон-н-н шелын пуыш. Адакат пыкше гына ушым нальым, чаманаш йодым. А тудо манеш: чаманыме нерген мый нимомат ом пале, тыгай мутшат уке. Кумшо гана энден пуыш. Пуштешат ыле дыр, йөра эше полшаш ик ең толын шуо.

- Кө ыле тудыжо? - йодо Христиан.

- Ондакше мый шым умыло, - мане Йолташ. - Тудо мыйым обижайыше тушманым поктен колтышат, мөнтеш каяш тарваныш. Кенета мый кидыштыже тугай палым ужын шуктышым... мемнан Кугыжана улмаш!

- Очыни, тыйым Моисей кырен, - мужедеш Христиан. - Тудо вет законом пудыртышым наказатлаш виан. Полшен ок керт.

- Тый чыным ойлет, - мане Йолташ. - Түткырак ончышымат, тудым мыят палышым. Шарнет чай, исакше ойленамат ыле: шкежак пөрт гыч лектын куржаш таратен. Умылет, икана тудо мый декем тольо да пөртым туллан пуаш сөрыш. Мыйым от колышт гын, кынел кает, мане. Тый уке улат ыле, шкетланем ойырлаш перныш. Ынде веле ме тый денет вашлийна.

- Курык вуйышто замок-орым ужыч мо? - палынеже Христиан. - Капка орол каласыш, тый воктечем эртен каснат, мане. Мый иканаште умылышым: тьяк улат, моло огыл.

- Кузе ужаш огыл?! - кычкырале Йолташ. - Лев-шамычымат шекланышым. Нуно тольык малат ыле. Но мый чарнен шоглаш шым көнө, пычкемыш деч ондак миен шуашак пунчалыым.

- Чаманем. Тушто пеш шуко сайым ужым. А Колымашын Ёмылкаерыште тый нимомат шыч ужын керт?

- Кузе туге уке? Сўрза Муторгажым вашлийым. Пешак тудо монтет пўртыл манын тўен толашыш. Манеш, Кавасе Олашке миен шуам гынат, тушто мый ик йолташымат ом вашлий, улыжымат чыла йомдарен пытарем.

- Кузе вашештышыч вара?

- Мый, маньым, чыла йолташым Корныен лияш шонымекемат йомдаренам. А мый тушто чыла, мо кўлеш, верешт кертам, вет куан да кава чап эртен кугу награде.

- Эшежым вара ком вашлийынат? - чыла йодын налнеже Христиан.

- Вожылмаш лўман сным. Тудлан мо кўлеш ыле, палет? Юмылан ўшанымашемлан кўра мый пуйто чот-чот вожылшаш улам. Илыше дечат, йолташ-шамыч дечат! Тый, манеш, виян пўрєн от ул. Виян пўрєн, манеш, иктыланат ок ўшане, чыла шке ышта, шке вужа ила. Санденак, манеш, лўмжат тудын пўрєн. Да туге мастарын умылтара, шатын поч, тевак ўшанен щинчам. Ик йонылышым ыштыш содык. Йодеш, мо эн чот кўлешан - айдемын шонымашыже але Юмын шонымаш? Мый вашмутым пале-ем! Эн чынже - Юмо! Юмо деч да тудын снже-шамыч деч кў вожылжо, уштымтурак! Вожылмашетлан мый тыгакак руал пуышым. Да тудо мыйын корно гыч коране.

- Йўра эше тугай йодышыжым пуэн! А то вет ўшанен шинчат ыле, - куандарыш корно йолташыжым Христиан. - А тетла иктымат шыч вашлий?

- Иктымат. Тетла нимат ыш лий.

- Туалгын ынде мыйым колышт нал-ян, - тўнгале Христиан. Йолташ дене мутым пайлаш кеч-кунамат эн сай. Шке денет мо лиймым каласкалаш - эшеат. Аполлион дене колышашын кредалмашым виктарен пуыш. Йолташ пеш колыштеш.

Вара, шер теммеш мутланен, Йолташ куанымыж дене тугайым ыштен колтыш, вараже шкежат пеш чаманыш да...

6

Шалтай-Балтай

Корно вес велне ынде шуко жап ошкылеш да ошкылеш ик айдеме, первый ончалмаште шинчатлан канашыже йӧра, моторын коеш. Йолташ тудым кычкырале. Да порын кутыраш тӱнгале, нунын дене пырля ок кай гын? Корнат тыге кӱчыкемеш, тунар кужу ок лий. Ала-момат кутырет да монь. Кумытын вет кумытынак, коктын улмо гай огыл.

- Пеш окотан! - вавештен палыдымет. - Пешак мый йӧратем тӱрлӧ нерген кутыркалаш, мутлан, молитва да ӱшанымаш, чын да орлык, Христос да Тудын поро ойжо шотышто.

Йолташ куанен:

- Ой, пешак сайыс! Мо нерген тӱналына ме вара?

- А мом палынет - йод веле, - ышталеш палыдымет. - Мланде да кава, кугу да изи, эртен кодшо, тачысе да эрласе нерген. Темым гына пуыза мылам, кутыраш моткочак йӧратем.

Вашмутшо Йолташлан ыш келше. Туге гынат але эре семынже шонен: трук да сай корно йолташыш савырна? Христиан дек пӧртылеш, вашмутшым, палыдыметыным, умылтара. Тудыжо вуйым веле ойгыренрак рӱзалта.

- Лӱдам веле, тый пеш кугун йонылыш лийынат ала-мо, - ойла тудо. - Тудым мый изишыже палем, тудо мемнан ола гычак, Муторгаж, Ярамутын эргыже. Илашыжат тудо ила Пусташомак уремыште. Ӱшане, туддеч нимогай толкат ок лек. Пешак шуко кутыра, а ышташыже нимат ынеж ыште. Такше чынымак ойла пуйто. Илашыже гына чын ок иле.

- Мом вара ынде мыланна ышташыже? - Йолташ вуйым сакыш. - Кузе тудын деч ойырлаш ыле?

- А тый йодын ончо, Юмо мемнан илышнам вашталтен кертеш мо, - Христиан ойым ыштыш.

Йолташ йолгорным вончыш да Муторгаж деч йодо:

- Тыйын шонымаштет кузе, илышыштына Юмо лектеш гын, кузе тудо вашталтеш?

- Ну, эн ончычшо, - ышталеш Муторгаж, - ме шкеназ языкнам, йонгылыш ыштымынам öкынен вурсаш пижына.

- Да кө гына ок вурсыжо, - Йолташат ойышкыжо пура пуйто. - А илатше тугак, кузе ончычат иленгыт. Умбагыже шуйо.

- Кокымшыжо, - иралтдежак огыл шуялтыш мутым ужалкалышет, - ме шагалак огыл пален налына Христос нерген да Тудын Поро Ойжо шотышто. Вес семын маныг чай, Поро Увер.

- Ик паша тиде - Христос нерген пален налаш, а вес паша же, тўнгжө, Тудын корныж дене ошкылаш, - палемдыш Йолташ. А Муторгаж шыдешкен кайыш:

Шалтай - Балтай

Туддеч күлешан корныенжым
ужын пуйто тевак опышыш
верештеш, йөра эше Христиан
пентыдылыкым ончыкта. Манеш,
тиде чыла мут веле, паша ок кой.

Беньян тыште Матфей деч
Евангелийын 23 главажым, тудын
кумшо стихшым кучылтын чай.
Палыза-молан?

- Ужам, тый мыйым ишаш төчет, туалгын мый шып улам, шып улам, шып улам.

- О, лиеш мо мыланем ойлаш тугеже? – ныжылгын йодеш Йолташ.

- Тыланет кызытшат иктат ок мешайыс, – кукшын вашешта Мутторгаж.

- Юмо мемнан илышнам вуйлаташ тўналеш гын, – манеш Йолташ, – ме осал деч тупынь савырнена, тудо мыланна нимат ок келше, да Юмо деч проститлаш йодына. Тудлан ўшанен, шкенам пуэна гын, ме илышым уэш тўналына, Аралышына верч илена.

Тыпланыш, корныен ўмбақ тўткын ончале да йодо:

- Юмылан шкендым ўшанен пуэнат мо? Шке ўшанымет нерген Тудлан ойленат мо? Илышет тудын мутшылан кеч изишак келшен толеш але уке?

Мутторгаж эсогыл ракла чеверген кайыш шыдыж почеш, да торжан руале:

- Тыйын могай пашат тыште?!

- Мый тыгакак шонышым, – Христиан колышт шоген улмаш, Йолташ воктек лишеме.

- А мый куанем шкеже, кеч ик гана кутыраш йўн лекте, – мане Йолташ. – Ала тунам шке йонгылыш илышыже шотышто шоналта.

Ўмбақыже нуно коктын кайышт. Куанымышт дене икте-весым шыматат: коктынат Мутторгаж семьн огыт шоно, шкештым кугуэш огыт шынде, вет тидыже эртен кугу пиал! Ыштат шиж, пеш шокшо ошман кундемьш верештыч, лач тушко шуыныт улмаш. Пустыньын когаргыжым коден, вашла ончалыгч да шыргыжалыгч. Шенгечышт тошто палымышт Поро Уверзе толын шушаш веле. Тудым шогалынак вучышт.

- Тыныс тыланда, – мане лишемше.

- Тыланетат тынысымақ Юмо пуыжо, – вашештышт нуно.

Поро Уверзе нунын деч колнеже ыле, пытартыш гана вашлийме деч вара нунын дене умбакыже мо лийын касн? Юмын-корныен-шамыч мом-мом ужмыштым умылтарышт.

Ончыкшым эше нелырак лиеш. Ойырымо корныда
гыч нигуш ида коран, Юмарале тендам. Кеч-мо
тендам вашлиеш гынат. Тыге мане Поро уверзе.

- Куаныде ом керт, те корно гыч өрдыжкө солнен огыда ул,
чыла нелым, чоям сен'ен лектын улыда, - вашештыш тудо, чу-
рийже тыгодым шыргыжмым ыш палдаре. - Но сенендаже
чылажымак огыл, мый кугемден куандарышым. Ондак, ондак
куанаш. Ончыкшым эше нелырак лиеш. Ойырымо корныда
гыч нигуш ида коран, Юмарале тендам. Кеч-мо тендам ваш-
лиеш гынат. Тыге мане Поро уверзе.

- Каласе-ян, - йодеш Христиан, - мо вара мемнам эше
вучаже?

– Шукыжымак мый кызыт каласаш ом топт, – вәшештыш Поро Уверзе. – Но тушто, ончылно, пеш кугу ола, тендам у вуча. Тушто илыше-шамыч тендан вурдам уженшт, да тендан кокла гыч иктыжым пуштыт.

Корныен-шамыч Уверзе дене порын чеверласат да умбакыже нимом ойлыде шып ошкылыт: кӧн колымыжо шуэш вара? Колмо мутыштым тӱрлӧ семын умылаш тыршат, ончык уженшт. Ошма пагар шентелан кодын, а ончылнышт ола почылтеш да почылтеш, кугемеш. Тудо шке пазар-ярминтаже дене чапланен ожнат, тидым пеш палат, тӱрлӧ явалам, кӱлдымашым ужалат. Корныен-шамычлан, тиде олаш логалше-влаклан, пазар-ярминта пеш кугу событий семын чучеш.

Оласе капка гыч лектын, йолташ-шамыч уремлаште кош-тедат. Верысе калык ӧрдыж еным пушыж гычак шижеш аламо – чиенытшат нунын семын огыл, да мутыштымат чыла умылаш ок лий, да налашат нимом огыл нал. Чыла велым авырен шындышт, мыскылаш пижыч, тыге кугу йӱк-йӱан тарваньш.

Тиде йӱк-йӱаным тогдасен, ӧрдыж эл гыч толшо улмыштым пален, ярминта оза шке кул-тарзыштлан ласкалыкым пудештарыше смутьян кашакым, нине кок еным, руалтен кучаш да судыш вашкен гына кондаш шӱда.

Йолташ-шамыч шкетын мом ыштен кертыт? Ваштареш ышт лий. Нимом ойлыде, шкеныштым руалтен кучаш пуат. Уремла дене шӱдырен нангайышт веле. Судья ончык шогал-мекышт веле аралалташ пижыч.

– Ме Кавасе Олашке корным кучена, – маныт нуно, – нимогай пудыранчык мыланна огеш кӱл да огынат тарватыл.

Иктат нунылан ӱшанен огыл.

– Пудыранчыкым огыда ыштыл гын, тугеже те пелерак улыда, вуйыштыда уш ок сите, ушдымо кашак, – ойлат судья-шамыч. – Кузе гынат, тендам наказать ышташ перна вет.

Нуным ча-аплын гына кырат, лавыраш варат да четлыкыш шындат – оласе ен-шамыч тек нуным кузе кертын мыскылат.

Мемнан корныен-шамыч шкеныштым тугак тыматлын,

Нуным ча-аплын гына кырат, лавыраш варат
да четлыкыш шыңдат – олесе ең-шамыч тек
нуным күзе кертын мыскылат.

сайын шонен моштышо, кугун тунемше да воспитатлалтше
семян кучат, огытат тургыжлане. Сандене шукышт „нуным
ида мыскыле тынаржак“ манаш тўналыт, „мом нуно тыланда
ужмо да уждымо удажымак ыштен улытшо? Нимомат ыштен
огытыл!“ Толык мутышт тупела веле савырна. Пыгартышлан
туге лектын шинчеш – вашла кредалаш, вўрым веле йоктараш
пижыт. Эшеат чот сырат уна-шамычлан.

Вараже Христиан ден Йолташыжым четлык гыч луктыт,
адакат судыш нангаят, ынде вес судыш. Суд нуным ямде лийы-
нак титакла... ең-шамычым кредалаш алгаштарымылан, да пеш
чот когыныштымат кыраш пунчалеш. Тылеч вара кидыштым,
йолыштым кўртнў дене кепшылтараат, шинчырлат. Эше ик
гана калык тўшка гоч колгаш ыштат. Кўртнў дене йынтырта-
тылын, нуно калык гоч вуйым ўлык волтен колтыде ошкылыт,
олесе-шамыч эшеат чот игылтыт, шўведат, тулеч молат.

Иктыланат нимом вашештыдымышт, шкеныштым сайын
кучымышт шуко еңым шке илышыж нерген шонаш тарата.

Поснак Надежда лўман рвезе енҕым. Тўча ындыже чылтак сусыр янлык семын урмыжеш. Чыланат нуным пушташ гына азапланат, тетла нимат. Пиалешышт, азапыш логалше-шамычым уэш четлыкыш верандат, йольшкышт колодкым пижыктат.

Тиддеч варат ойган-шамыч ик мут денат чаманымашым оҕыт йыгыле, иктымат оҕыт сөрвале, икте-весьштлан шып гына Поро Уверзын пытартыш мутшым шарныктарат. Кажныже куанен вучен: лач тудымак пуштын шуат, тудымак орландараш тўналыт, тыге тудо эн ончыч Кавасе Олашке логалеш, но молитваштышт садыгак ойлат: „Да тек лиеш Тыйын кумылет!“

Ушетат кая оҕыл мо? Титакдыме-шамычым судыш кумшо ганалан нангаят. Тиде ынде пешак тугай „пагалыме суд“ улмаш, коя шўргывылышан, ару чиeman-шамыч пўйыштым эрыктен шинчат, сўснан гай шинчашт дене азапан ўмбак ынештат ончал веле. Темыныт, икманаш. Присяжный-шамычат улыт. Судьялан сай айдеме кунам шогалеш? Тык вот, эн удан шкенжым ончыктышо ен судья лийын шинчын! Да кугу

судья адакше. Тамык гаяк осал да еным ужмышудымо айдеме улмаш тудет. Лүмжат тудын – Осалшекш лорд. Присяжный-мытланже олесе эн кугу преступникмыт логалыныт адакшым. Икманаш, олесе куча. Пундаш. Тудо судитла эреак поро-шамычым. Икманаш, тамыкын судшо – мландүмбалне!

Осалшекш лорд титаклыме пунчалым лудын пуыш: „Судыш логалше-шамыч пашам ышташ мешаен улыт да икмыняр ола ен-шамычым шкенышт семынак шонаш туныктеныт, а тидыжым ышташ мемнан дене чаралтеш“.

Тидлан Йолташ тыге вашештыш:

– Мый тыныс да тымык айдеме гына улам. Мемнан почеш кайыше-шамыч чыланат ийгот шыңдыше улыт. Нуно ужыныт: ме нимо утситым ыштылын онал. Тидат шагал, кажне ен шке шонымашыжым вашталташ праван, тугеже подданствымат алмаштен кертшаш. Олам осал да чаманыдыме Вельзевул вуйлата. А мый Йöратымаш Кугыжалан служитлем, Кавасе Олан кугыжажлан, да тендан кугыжалан мый ынем подчиняе.

Осалшекш лорд

Лач тыгайже судья лийшаш огыл.
Эреак шоякым пагала, чыным ок
чыте, моланже, шкеже чын огыл ила.
Христиан ден Йолташ сай айдеме

улыт, вот, нуным ужмышудымо
лиеш, ондакак шонен пыштен,
титакан улыт манын.

Господь Амос пророкын книгаш-
тыже (5:15) йӧршын мӧнтешла ойла:
„Осалым ужмышудымо лийза,
Порым йӧратыза да капка воктен
правосудийым уэш йол ўмба
шогалтыза“.

Христианетым ындыже йөршын мондышт, тольык саде Йолташымак гына судитлат!

- Титаклыше свечыл уло мо эше? - йодо Осалшекш лорд.

- Уло! - зал гыч ала-могай ен вашештыш да ончык лекте. Тудым туге лүмдат улмаш: Көраныше. Икманап, Көранчык. Йолташым тудо парняж дене ончыктыш да карал шындыш:

- Тиде шакше эше пентыдемден ойлаш тоштеш, пуйто мемнан законна христиан веран огыл!

Вес свечылат төршталтен лекте, лүмжө - Анди-Мунди. Тыге карале тудыжо:

- Мемнан благочестийна - так гына, мане тудо!

Кумшат легылдыш, тудыжым Торилказе маныт улмаш, власть почеш торилкам нулен илен.

- Пагалыме лорд, - манеш судьялан, - тиде ен мемнан вуйлатышына нерген пешак түрлө йөрдымым шаркален ойлен, Вельзевул нерген гын шкат колда, тыгак олаштына эн чот пагалыме, улан ен-шамыч нергенат умшаж гыч лавырам кышкен.

Мый тўкашат орам веле, йондымө веле, кузе тўжвак лукташ гын? Тендан нерген – эн шем шомак!

Тидыжымак лорд Осалшекш нигузеат чытен кертшаш огыл! Тугак лие. Чо-от гына шўвылым шыжыкта Йолташ ўмбака:

– Подле-ец! Тый колбыч, мом тиде поро енг тыйын нергенет ойла?

– Шкем аралаш икмыняр мутым каласаш лиеш мо? – шыргыжалынак веле йодеш Йолташ.

– Тыйым верешетак пушташ, витнен сакаш кўлеш, – вавеш-тыш судья. – Но тек чыланат ужыт, могай мый чын улам, умшам ом петыре. Ойло!

– Икымше титаклымашдаже, – манеш Йолташ, – тыгайрак ыле. Мый эше икана пенгыдемден каласышаш улам. Юмын Мутлан тореш улшо чыла Закон – христиан йўла гыч лекше манаш йондымө. Христианский огыл тудо.

Вара кокымшо свечыл дек савырныш:

– Благочестий – пуста, кунам тудо айдемым гына чапландара, а Юмым огыл. Тудо гына прап, кө Юмын кумылжым шукта да тудлан вуйым сава.

Изишак шып шогышат, ешарыш:

– Кумшо титаклымылан каласем: тендан вуйлатышылан да кулжо-шамычлан вер – тамыкыште.

Тиде гана Осалшекш лордын шинчаштыже ужмышудымаш тул кылта самынак йўлаш тўнгале. Но тудо пуйто закондын шўдымыжым шукта лиеш, – але ик-кок мутым шотшылан каласыманыс. Речым толкатла. Присяжный-шамыч дек вуйым сава да пунчалым чот шонен лукташ кўлмым ойла, ме вет, маншын коеш, наказать ыштенат, утаренат кертгына. Но уэшпачаш иктымак шолыпат, чылалан раш лийшынат тўенак шогыш: Йолташ колышаш.

Присяжный кул-шамыч писын гына озан вучымо приговорым пелтен луктыч: судитлыме айдеме титакан, сандене казнитлаш кўлаш.

7 Үшан

Суд пытыш. Йолташым тулото үмбалаң йүлалтен пушташ пунчалыгч, а тулым олтымешке чот индыраш. Пешак куатлын, айдеме капым пийынла чаманыде кырышт, күм кышкылтыгч, писе керде дене шуркедылыгч. Вара менге пелен пидын шыңдышт, йол йымаланже кукушо оргажым темышт, тулым пижыктышт.

Оласе-шамыгч ужыгч, кузе тудо йыклык йүлен пытыш, но ышт шиж, кузе кавашке йыл-йол волгалтше колеснице-орваш нөлталте тудо.

Христианым пычкемыш вынемыш пуртен шыңдышт. Юмын шонымыжо тудлан Илышым Йолташ семян пыгараш

пүрен огыл улмаш. Да тудо ондак нуным чаманыше-шамыгын полшымышт дене куржын утлен.

Нунын коклаште Надежда лүман икшыват лийын. Тудак огыл мо Христианлан чурма гыч куржаш полшен, күлеш үзгарым ямдылкален. Да йодын: пырля мыйымат нал. Христиан молан тыгай поро чоным пеленже ок нал вара? Куанен гына налеш. Коктын ынде Кавасе Олам кычалаш тўнгалыт.

Шуко ма шагал ошкылыт, ныл корныеным вашлийыт. Пален налыт: Юмым кычалше гыч огытыл улмаш. Йолташ-

Ўшан

Тиде айдеме корныш лекмыж деч ондак эре „ўшанен“. Ынде Юмылан энгерта да Тудлан пўтынек ушана, пала: садак Юмо ок кодо.

Тыглай, ўшаныше, поро кумылан улмыжо Христианлан кодшо корным эрташыже чотак полшен.

Тыгай ўшан нергенак ойла шол Петр апостол (1 Петр. 1:13).
Лийын кертец, Беньян лач тудымак шарналтен. Шоналтыза..

шамычет вашке гына нуным кодат. Умбақыже вашкат. Да вашке гына төр верым ужыт, лүмжат сөрале – Вольна. Но утыжым кугуат, лопкат огыл тиде вер. Куштылгын гына тудым вончен каят, лач ик гана веле шогалыт, түрешыже. Шола велне, Мамона курык йольшто, ала-могай вынем-шамыч шемын койын палдырнат. Воктенышт ең шогылтеш. Корныен-влакым ужын, нуным кычкыралеш:

– Тышке толза-ян вашкерак! Мый икмомак ончыктем.

– Тидлан көра корно гыч торлаш күлешыже уло гын? – Христиан ынде түрлө лүдыкшө деч аптыранаш тўналын.

– Да тыште ший лукмо вер! – кычкыра палыдыме. – Кунар күлеш, налын кертыда.

Надежда тудын век тарванен ыле, но Христиан чарен шогалтыш:

– Мый тиде вер нерген нимомат-нимомат колын омыл. А трук ўлык порволена?

- Да мом те тушто? Нимат тыште лүдыкшө огыл, - ойла палыдыме.

- Кайышна, пурымо ок күл, - мане Христиан шке у корно танжылан, да нуно шке корнышт денак тарваненыт ыле. Но айдемет, вынем воктен шогышо, почешышт кычкырале:

- Да неужто ынедат ончал вара?

- Ужам, тый мемнам корно гыч пешак корандынет! - чоткыдын руале Христиан.

- Ой, кузе туге, кузе туге? - палыдыме пуйто иралтын. - Мый шкежат Юмым кычалше паломник уламыс. Икмагал вучалтыза, мыят пырля ошкылам.

- Да? - өрө Христиан. - А тый, викшым, Димас от ул?

- Тудо улде мо! Тудак!

- А-а, тудак? Мый тыйым пеш сайын палемыс. Кочат пий кутан гычат шийвундо лукшо ыле, Гиезий, ачат - предачыл

Каналтымыла икмыняр кече тыште лийыч.

Иуда. А мемнам корно гыч ондален пурташ төчыметлан – тудын колымашыже пүралтын.

Димас нимомат ыш вашештен керт, да Юмын корныен-шамыч вашке гына тиде осал вер гыч шикшалташ шонен пыштышт.

Вашке варашыжым пешак сөрал олыкым вашлийыч, тушто вүд воктен лилий кушкеш-түзлана, энер шке ший вүдшым модыктен гына покта, пушенте-шамыч шке саскаштымат кучен сенен огыт керт, пүтынъ парчашт пүгыла лыдырген, теве-теве веле, шонет, пудырген каят.

Каналтымыла икмыняр кече тыште лийыч. Могай гына саскам тамлен ышт ончо гын? Сусырышкышт түрлө лышташым тушкышт, төрлатышт, тугай тамле памаш вүдым теммешке йўыч!..

Тыште шукыланат кодаш лиеш ыле да, корным умбакше шуйыман шол.

Лекмышт годым тугай свежа, каналтыше, виян ыльыч, могай подвиг кўлеш, тугайым ышташ кумылан улыт. Йолгорно пеш вашке гына нуным тиде вер деч ойырыш. Узьмак пытыш. Йол йымалне тыгыде кў шолдыра дене вашталте, каяш ынде пеш неле лие. А корно деч өрдыжтө вўдат уло, олыкат пеш пушкыдо шудан.

- Онгай палаш ыле, туштат корно уло гын, уке гын? - малдыш Христиан да пече дек лишеме.

- Тол-ян, - ўжө тудо. - Тыште пеш тыматле корно шуйналт кияс!

- А тудо мемнам шкенаан корнына гыч ок ойыро? - йодо Надежда.

- Лийшаш огыл, - манеш Христиан. - Ужат вет, мемнан корно воктенак волгалтеш, тушкак нантая, очыни.

Да тудо эн ончыч пече гоч вончыш. Надежда - почешыже.

Ошкылаш, чынак, шуко шотышто куштылгырак лие. Писынак тарванылыт ынде. Ончат, адакат ала-могай айдеме шогылтеш.

- Кавасе Олашке, - вашештыш палыдымет.

- Теве ужат, мый прап улам! - куаныш Христиан, да ынде нуно коктынат палыдыме почеш тарванышт. Пиалдыме улыт улмаш тиде гана: ик мутшыланат ўшанап ок лий. Мом ойлен, шкежат пален огыл. Лўмжат келшыше улмаш: Пустамут.

Пычкемышалте. Палыдыметым корныен-шамыч тунамак йомдарышт. Да кенета кычкырыме йўк йонталте. Йўк шокты-машке куржын мийышт гын, йол йымалныштак пеш кугу воронгам ужыч, йөршын ала-кушко көргыш пурен йомеш. Пустамут ынде ок кутыро, кычкырымыже көргө гыч толеш, пешак азаплана пундашыште.

- Мом мыланна ынде ышташыже? - йомын-нөлтын пелештыш Надежда. Христиан шып лийын, пешак тудо вожылын ынде.

А туштак эше пеш виян кўдырчан йўр тўнале. Волгенче йылт да йолт перкала, ушдымын кўдырчө мўгыра, йўр вўд

ведра гыч иканаште ўмбакыштак опталеш. Икмыняр минут гыч мланде лапашыш савырныш.

– Проститле мыйым! – мане Христиан. – Тыйым чын корно гыч шояшке пуртенам.

– Кузе проститлаш огыл, – веле мане ушан йолташ.

– Айда мөнтеш каена, пече деке, кушеч ме тый денет төрштен пурышна, – темла Христиан. Но вўд йырым-йыр тунаре – вончен каяшат өрат веле. Ынет пурен кай гынат йомат. Изишат огыт пале, кузе нералтен колтеныт. Огыт пале вет, могай тиде шучко вер!

Пўтынъ мландыжат Шўлык Замокын улмаш, а озаже – великан, лўмжө Пычкемыш. Эрден-эрден шке мландыжым тудо эреак шке коштын савырнен. Тиде ганат тыгак лийын. Шыпак гына мален кийыше корныен-шамычым ужын, нуным чама-ныде рўзаш тўнале. Кычкырла:

- Мом те мыйын мландыштем ыштылыда, а?!

- Корным йомдарышна ме, - пыкше тўрвыштым тарватылыт азапланыше-шамычет, але омым гына ужына, шонат докан.

- Пеш үшаныманыс тидлан! - карале шучко патыр. - Ойлыза лучо: шолып вес озан мландыш пурен улына. Ынде те мыйынак лийыда. Мыйын почешем!

Чумен-чумен нангайыш тудо шке замокшо дек, мланде ден кў көргыш кудалтыш, тўжвач көгөн дене көгөнлыш.

Чара да йўштө четлыкыште кўварвалне, кў ўмбалне кият, шуженыт. Могай шучо верат тўнямбалне уке! Чылажымат айдемым индыраш ыштыме. Каласаш веле вет куштылго: Шўлык Замок да шучко великан, нимом да нигөм чаманен моштыдымо. А ватыже, ватыже! Лўмжак мом шога: Азапамаш!

Христиан шкенжым карген пытарыш, йўкын ойгыра.

- Тиде чылажат мыйын верч, окмакем верч. Чын корно деч шкемым веле ойырем гын, нимат огыл ыле, титакдыме Надежда ынде мом манеш? Мо ынде лиеш гын мемнан дене?

8 Ор

- Кольшт-ян, куванский, - мане великан кастане малаш вочмыж годым. - Таче мый кок ворым кученам. Нунын дене мом ышташ?

- А кӱмыт нуно улытшо? - йодо великан вате.

- Паломник улыт пуйто, пуйто Кавасе Олашке корным кучат, - вашешта марийже.

Ватын шинчаже пырысынла йӱлашат тӱнале.

- Кыре-ян нуным, да чотрак, - шӱда.

- Йодметлак лийже, - келша патыр да тамлын мален колта.

Эрдене эн неле шугыным налеш да петырымашке куржеш.

- Эй, те! Писын мый декем! - мланде йымал чытырналт-меш каралеш тудо.

Корныен-шамыч воктекше нушкыт. Миен шумекышт, нуным пешак чот кыра, илыше верат ӱмбалнышт ок код. Кужу кече мучко ночно кӱ ӱмбалне энырен да кечкыжын кият.

- Шергаканем, мом эрла нунын дене ышташ? - йодеш малаш вочмыж годым шучко марий.

- Тидым кузе умылашыже? - сыра вате. - Да нуно эше илыше улыт?!

- Да так... Пешыжак илыше огытыл, - мугымата марийже.

Пычкемыш Ветикан

Виян тудо пешак да пычкемыш.
Юмым кычалшым чытен ок керт,
нуным ондален кертын гын, вик
чурмаш шуэн, ош тўням да тудын
Озажым мондыктареш тыршен.
Христиан ден Найжа туддеч чот
чытат, ужшашым чыла ужыт
манме гай индыралтыт. Беньян
тыге серымыж годым Иаковын
Уверже гыч икымше главасе
кудымшо стихым шонен дыр.
Кузе шонедаже?

– Тожо мыланем великан лектын! – игылтеш вате. – Аламогай ночко копшанге-шамычымат пытараш шотет укес, кай-кай-кай...

Игылтмылан нерым шуупшылалеш вожылшо великан.

– Волгалт шуэшат, иканаште нунын дек кай, – ешара осал ўдырамаш. – Да каласе нунылан, тек шкенышттым шкеак пуштыт, тыге нунылан ала-мыняр пачаш сайрак лиеш, – да сайын огыл шыргыжалын ешара: – А кузе тидым ышташ тўналыт, тек шке ойырат. Кўзым, кандырам, аярым кучыкто.

– Могай тый мыйын ушан ула-а-ат, – шыматылаш да ўндалкалаш пижеш аңыра великан.

Волгалташ веле тўналеш, вигак петырымашке куржеш, иканаште колаш ямдылалташ темла.

– Да нигунамат тидым ышташ ом тўнал! – вашешта Надежда. – Лучо тый мемнам колто.

Великан тыгай вашмутым колешат, тўршталтен колтымешке сыра. Шўргыжо шолтымо гай йошкарген кая, пиалдыме-

Каснытыс моло-шамыч тиде Шўлык Замок гыч.
Нунин деч плокарак улына мо вара?

влак ўмбақ кержалтеш, пуйто нуным чечас-чечас пуштын кудалта, шке денак. Да кенета кўнчен шогалтымыла чарна.

Пашаже тушто: великан шўдыр вочмо чер денс орлана

улмаш, тидын годым тарванен кертдыме лиеш. Тиде тат эртен кая да пыкшеракын кў вынемже гыч лектеш, миен, койкыш-кыжо возеш да нералтен колта.

- Айда шкенам шке пытарена, чынакыс, тыгеже сайракат лиеш, - ойла тидын годым Христиан, но йолташыже нимаят ок келше.

- Мемнан Кугыжана иктымат пушташ ок шүдө, эсогыл шкендымат, - вашешта рвезе. - Да үшане, могай-гынат чуда лиеш теве, да ме тышеч утлен лектына. Мане ман теве. Касны-тыс моло-шамыч тиде Шүлык Замок гыч. Нунын деч плокарак улына мо вара? Ала Юмын шүдымө почеш Великан шкежак колен колта, ала адакат шүдыр возеш тудлан. Тунамже кузегынат лектынак ыле, таче анырала тарваныде шогышнас, пеле кашак. Кеч ала мо лий, пушташ - тиде пеш кугу язык. Эсогыл шкендымат. Вик ия кидыш логалат. Нуно вара үчым тыланет шуктаа-а-ат! От пале мо, айдеме чон вет тичмаш кугыжаныш акан. Вот молан айдеме чон верч кок түрлө вийжат илаш-колаш шогат.

Кастене великанлан куштылгырак лиеш, да тудо кумшо ганалан корныен-влак деке корным куча. Пешак үшанен кая: нуно илыше лийшаш огытыл. Да кенета ужен: төрланашат тўналыныт! Сырымж дене лев семынак карал шында:

- Ну, ынде ош тўняшке шочмыланда өкынаш тўналыда!

Чот вурседалын, писын куржын лектеш. А Христианын чытыш йөршынак мучашке шуын. Адакат шкенам шке пытарена гын, сайрак манын тўналеш. Найжаже тидым ынежат колышт.

- Тый шарне, тидын гоч ме икана уже лектын улына, - ойла тудо. - А ме алятат илена веле. Аполлион дечат утлен улына, Колымаш Ёмылка вер гычат. Шарналте-ян.

Христиан шып веле шинчылтеш.

- Умыло, ме тый денет ик пушышто шинчыше улына. Когыньнамат индыреныт, кыреныт, сутка дене пычкемыште кученыт. Мый вет тый дечет начаррак улам, а вет сененам.

Ярминҗатамак шарналте! Могай тый тунам чулым да шот мушан улат ыле!

Йўдым великанын малыме верыште вате адакат йодеш:

- Кузе вара туштет, мутетым колыштыч мо?

- Уке, - мане великан. - Нуным, палет, нимат ок нал.

- Да? - ышталеш осал янлык гай вате, ушыштыжо түрлө шакше пашам пёрдыктылеш. - Ничово, мый палем, мом нунын дене ышташ. Ончыкто тый нунылан шкешт гаяк мут колыштдымо корныен - Юмынъен шамыч деч кодшо вуйгон-

гырам да эрде лу-шамычым. Сайын умылтаре: нунымат тыга-
як пўрымаш вуча.

Эрдене великан корныен-шамычым чурмашт гыч кўшкө
волгыдыш луктеш, кудывечыш. Тышто йырым-йыр кышкылт
пытарыме лу пайремым ужыт. Нунылан сайын гына умыл-
тарат: раз тышке логалыныт, утлаш нимо семынат ок пўралт.
Нунымат пуштшашак улыт тысе оза-шамыч. Чурмаш мөнтеш
волтымо годом шугынь дене чот перкалат.

Йўдым великан ватыжлан вуйым шиеш:

- Уке, мый ом умыло, молан нуно шкеныштым шке огыт пушт вара? Кеч руал шу, ом умыло! Мом гына ынде мый нунын дене ыштен омыл!

Ватыжат пешак сырен, да ок умыло шкежат. Шона-шона да эше ик чоя шакшым вуйдорыкшо гыч верешт луктеш.

- Нуно, очыни, молан гынат ўшанат, - ойла вара. - Вучат дыр, пуйто ала-кө нуным утарышаш, ала отмычке манмышт уло гын веле?

- Могай тый ушан да мотор шотан улат! - совым йыгкала марийже. - Ит лүд, мый эрлак чыла кычал пытарем.

А тиде жапыште...

Беликан-шамыч тамлын малыныт. Тушто, мланде йымалне, паша каен шоген. Найжук Христианым пешак кумыландаш, илашак күлеш манын таратылын. Нуно вараже - шантак тыге күлеш ыле! - кумалаш пижыт. Йүд пеш келгыш пурен гынат, вуйым мландыш огыт пыште, кумалшашым веле палат. Волгалтмешке нуно лым огыт лий, пулвуйышт гыч огыт кысел.

Кенета Христиан төршталтен гына кыселеш да кычкырал колта:

- Могай мый окмак улам, да! Да, могай окмакым Юмо тымарте арален илыктен, ушетак кая, мый гын Тудын олмышто шукертак полшымым чарненам ыле тыгай пелтор-талан! Ме шукертак тышеч лектына улмаш - шоналташ гына күлын вет сайынаракын, мо мыйын күсеныштем кийылтеш!

Да, тыге ойленак, күсенже гыч йылгыжше сравоным лук-тешат!

- Ик минутымат ит йомдаре. Вашке, вашке! - чыждыра Найжук.

Христиан сравоным көгөнүш шында, пүтыралеш, да тунамак омса почылтеш. Почыт кумданрак да тўжвак куржын лектыт. Тиде сравоч денак эше ик омсам почыт, туштак капкамат! Тўжвал капкан көгөнжө рўданшырак улмашат, пыкше гына сравочышт тарвана. Петляжат кочыртата веле. Содык, почыт. Тунамак корным кычалаш пижыт.

Петля йүкеш великан помыжалтеш, вакшыш гыч качыма-рийла төршталта да тунамак тудым шўдыр вочмо чер перен шында. Тиде жапыште Христиан ден Найжа йолташыже, ондак вончымо пече дек шуын, оп веле төрштен лектыт.

Кунам да кузе лўдыштым, капым индырымыштым шонен, толшаш у корныен-шамыч нерген утыр шонен, жапымат, вий-

ыштымат огыт чамане, шояк корныш логалме тураште шуко вере тыге серен шындат: „Пече вес вел корно орыш-крепостыш нантая, тушто орышо Пычкемыш великан ила. Тудо мемнан Кугыжам ок йöрате да тудлан ўшаныше кажне корныенным кошарташ нимомат ок чамане. Лүдса!“

Тиддеч вара умбак кайышт, куанымышт дене пеш чот да шуко мурышт, Юмылан таум ыштышт полшымыжлан.

9

Курыккла

Шукат огыл, шагалат огыл ошкылын, нуно курыкклашке миен лектыч, нунын ик лүмышт: Öрыктарыше Мотор.

Курык тайыллаште паломник-Юмым кычалше-шамыч мотор садлам, волгыдо памаш вүдым ужыч, шкешт тамле саскам кўрыт, кидым мушкыт, шўргым. Вара кок корно тоям шка-нышт ыштышт, курыкклаште тудын полшымыж почеш кўзаш лийже штыве.

Корно тоя дене ошкылаш, эсогыл курыккыш кўзашат каньылырак. Туге гынат сайынак нойышт, вет нуно ондакше чот индыралтыныт. Чаркатыш, эн кўшкө шумешке эше ик гана каналташ лийыч. Нунын деч мўндырнат огыл кўтўчө-влак шорыкым поктылыт. Христиан иктыж деч йодо:

Огыда ойло дыр, көн тиде мландыже?

- Эммануиловын мландыже, - вашештыш ик кўтўчө. - Кугыжан мландыже, икманаш.

Ойлашыже ныжылгын ойла, а ончаже строгын.

- Нантая мо тиде корно Кавасе Кугыжанышыш? - ешарен йодо Христиан.

- Нантая, - вашештыш кўтўчө.

- Тиде корнышто еным шучко вуча мо але нимат уке, сайынак миен шуаш лиеш? - адакат йодыш легылдыш.

- Көлан кузе, - вашештыш тудыжо. - Тўн корно гыч нигуш

айдеме ок коран гын, нимо дечат лүдшашыже уке. Мольш-
тым кугу лүдыкшö ванга.

- А кушто тыште каналташ лиешыже? - Христиан уто
йодышымат пуэдаш мастар семын шкенжым ончыктенак-
ончыкта.

- Конешне, - вашмут лие. - Правичылна öрдыж вел гыч
толшым вашлияш шүден. Мемнан мона уло - чылажат тен-
дан. А каласыза, кузе тыш толын шуын улыдаже?

Корныен-шамыч толмо корныштым, тушто ужмо, чытыме
шучкым ойлаш тўналыгч веле, моло кўтўчö-шамычат пырляш
погынышт. Мучашыш шуычат, чыланат шыргыжалыгч, кидым
шуялтышт да саламлышт.

Вара кажне толшо ен шке лўмжö дене палдарыш: Чынлык,
Пентгыдылык, Уш да Опыт. Уна-шамычым йыргешке палат-

Уш

Уш-тиде чот тунемше, шуко
палыше, мошгышо, книгаг палыше.
Юмо нерген, Тудын корныж
шотышто туныктен кергеш.

Паломник-шамычна тудын деч да
моло кўтўчö деч шукылан тунемыч.

Беньян ала Колоссян-шамычлан
Уверын икымше глава, 9 стихшылан
энертен?

кышкышт нангайышт, пукшынешт-йүктүнешт. Толшо-влак дене йытыран кутырымаште Опыт тыгеракын каласыш:

- Иктаж кечым мемнан дене ынеда эртаре гын? Ме тыланде пеш шуко ончыктен да умылтарен сенена ыле.

Юмым кычалше-влак пешак куанен гына вуйым савалтышт. Эрлашыжым эрдене нунылан йомакыштат ончыктен кертшаш гай огыл верлам ужыктышт. Воктенышт күтүчө-шамычак улыт, йодыш-шамыч тунамак вашмутым тўрыс налыт - пешак куанле пагыт.

Ужыч нуно күшычын Йонгылышан Курыкымат. Күтүчө-шамыч каласкалат, шуко корныен йонгылыш тушко күза да унчылвуя тушеч шунгалтеш, тыге ик пырче лужат пудырғыде ок код.

Шкешт нуно Саклалтме Курыкышто улыт, Шекланыше Курыкышто, вес семын манаш гын. Умбалне-умбалне изи-изи шынала койын тарванылыт ала-могай шўгарлаште ен-шамыч. Пычкемыште сокыр семын коштын, нигузеат пуйто пече гоч лектын огыт керт, шўгар коклаште пернылыт.

- Нуным чылаштымат сокырым ыштен Пычкемыш великан, - мане Уш. Уна влак икте-весьштым ончалалыгыч. - А вараже, - ешарыш күтүчө, - шүгарлаш нангаен коден. Тыге ынде тушеч лекташ шотым огыт му.

Шуко нелым-ойгым, азапым ужшо уна-шамыч тевак шортын огыт колто, тунар чаманеныт. Но ышт каласкале содык, мо саде великан ден нунын коклаште эртен каен.

Эрлашыжым күтүчө-шамычет пеш шучкыжымат ончыктышт. Ик курык кыдалне омса уло ыле. Икымше күтүчө саде омсам пыртак почын колтыш да каласыш:

- Ончалза-ян тушко!

Шинчам шурактен койдымо пычкемыш деч молым ондакше Юмын корныен-шамыч ышт уж. Вараже шекланышт, мо тугай эн ўлныжө, пундашыште. Да вуй гыч йол марте чытырнышт.

Омса шентелне шыгырнен пураш вер уло, а мучаштыже, чынжым гын, пундашыште, шикш да тул улмым, мўгырымым шотым налаш гын, тугай шучко тулан тамык! Эн шучкыжо тулат огыл, а тушеч нөлтшө орланыме, орланен карыме йўк-йўан.

Паломник-шамычет тулеш когаргыме семын өрдыжкө кораныч, шкешт ошем кайышт.

- Мо тиде тыгай? - пыгартышлан Христиан йодде ыш чыте. Шижыда чай, тудо нимомат умылен налде ок кодо, чон пүр-түсшак тыгай.

- Тамык капка, - вәшештыш Уш. - Шуко гыч иктыже.

Корнын-шамычым Волгыдо Курыкыш нантайышт,
мүндырч ончаш лийме подзорный пучым
кучыктышт, кушко ончаш күлеш - умылтарышт.

Тышке шояче-шамыч колталтыт, ондалкалыше мошенник кашак, да нуно, көмыт чоныштым оксалан ужаленыт.

- Тыгеже тыштат корно гыч ондалалт пураш, йонылыш логалаш лиеш улмаш, эсогыл корныштет тунар шуко азапым, йөсым чытенат гынат, - йодеш тугак Христиан.

- Тыштат, конешне, лийын кертеш, умбакыже кайыме корныштыдат, - мане Опыт.

Уна-шамычлан корныш лекме пагытышт толмо гай чучо, шкештат ынде эсогыл чытамсырланат. Да күтүчө-шамыч

нуным ондак шогалме верышкышт пörтылтышт. Чеверласыме деч ондак Пентыдылык йолташна-влаклан Кавасе Олан кап-кажым ончыкташ темлыш.

Чыланат келшышт. Корныен-шамычым Волгыдо Курыкыш нангайышт, мўндырч ончаш лийме подзорный пучым кучыктышт, кушко ончаш кўлеш – умылтарышт. Кидышт эше чытыра веле, да нуно мўндырнö-мўндырнö капкам шекланышт, пуйто ала-можо тушто шонанпылла волгалт шога. Кавасе Олаш пуртышо капкам ужын, нуно моткочак куанышт – толмышт арам лийын огыл. Вийышт ешаралте. Пытартышлан кўтүчö-шамыч пеш кўлешан икмыняр канашым пуышт.

– Теве тыланда карт, – мане иктыже, эн унло енже, Ушанже.

– Ёедыше деч эн чот шекланыза, – Пентыдылык шижтарыш, тудо кўтүчö кокла гыч эн мўндырк ужын кертшылан шотлалтеш.

– Омьюан Мландеш тольык мален ида колто, – Опыт шижтара.

А Чынже, эн чолга айдеме, нигунам шойышт моштыдымо, поро корным тыланыш, Юмын вуйлатымым тыланыш.

Юмын корныенже-шамыч мурым муралтышт да ўлык вольышт, пеш кугун тауштышт.

Вашке гына нуно изирак аланыш логальыч. Йолгорнышт лачак тудым покшеч пўчкын кайыш.

– Кайышна, кайышна, тушан шогалаш ок лий, – Христиан икана шокшо шөреш манме гай когаргенат, ынде йўштö вўд ўмбакаат пуалаш ямде шога. Икана айдеме тыш толын шуын мемнан семынак, да мален колтен, тевак сандене колен огыл.

Умбакыже ошкыл колтышт. Христиан саде енын историйжым тўнале.

Лўмжö тудын ыле Пыртўшан, шкеже тудо кўтүчетын, Чынын, землякше. Да, тудет мален колтен, а кунам кынелын, умбакыже каяш тўнгалын, кенета шентечше колын: „Шого! А то плока лиеш!“. Конешне, тудо шогалын, ончал колтен, кум

розбоньыкым ужын. Лўмышт улмаш нунетын Ёшаныдыме, Шучко да Страм. Шучкын онченыт тудетым, а Страм эше-жым кидыштыже шугыньым кучен. Пыртушанет верешыжак тўнын шогалын.

– Оксам тышке! – Шучкет каралын. Пыртушан коктеланен, а Ёшандыме туддек лишемын да кўсенже гыч ик кормыж ший оксам солалтенат.

„Кайышна, – ойла Христиан. –
Тышан шогалаш ок лий“.

Пыртушанет караш давай! Ескыч, тола-а-ат, утарыза!

Страм таклан огыл шугыньым нумалыштеш, садет брдўн-н гына вуйлепше гыч колталта.

Тушто ала-могай йўк-йўан тарвана, лишемеш, шучко-шамы-четым тиде йўк лўдыкта, а Пыртушан мландыште кияш ко-

Тудо шогалын, ончал колтен. Кум розбоньыкым ужын.
Лүмышт улмаш Ышаныдыме, Шучко да Страм.

деш, вүр веле йога. Кузе гын да удыркален кынелеш, тышеч утла.

- Могай шучко-о-о! - кычкыралеш Найжа. - Нуно вара мо улыжым чыла эрыктеныт мо?

- Чыла гаяк, - пентыдемда Христиан. - Но тўнжө, ни кагаз пучшым, ни срабочшым тўкен огытыл.

- Тидланжат тау, - ышталеш Найжа.

- Конешне, пеш кугу тау нунылан, Страм кашаклан, - пентыдемда Христиан.

Найжа шоналта: Пыртушан шкеже лүдшө улмаш. Но Христиан торешлана.

- Ужат ыле гын нине Страм-шамычым шкеныштымак, да вуйлатышыштым, Пундашдымын Озажым, тыге от ойло ыле.

Найжа изишак иралте, но шкеат пеш вашке улымыш: йол-
ташыже чыным ойла, очыни. Да веселане веле.

Пел корным эртен, адакат нуно аланыш толын лектыч.
Тыште - корнывож. Мом сӧра тудо?

10

Тергымаш

- Кудо корно дене мыланна ынде кайыманже? - йомшыла йодеш Найжа, молан манаш гын, кок корныжат туран коеш.

- Ом пале, - манеш Христиан.

Корнывожышто нуно шукак ышт шогылт, шукат ок лий, ош вургеман, шемалге чуриян айдеме лишеме.

- Иктаж дене полшен ом керт ыле гын? - йöратышыла койын йодо тудо.

- Ме Кавасе Кугыжанышыш касна, - мане Христиан. - Она пале, кудо корныжым нине кокыт гыч ойырен налман ынде мыланна.

- Мыят Кавасе Олашкылак каем. Айста почешем.

Тудо ик корно дене касн колтыш, а паломник-шамыч, польш толмылан куанен, почешыже тарванышт.

Мемнан корныенна-шамыч тудын почеш каят да каят, ындыже пүтынек үшанен шинчыныт, корно кушкыла, молан савырна - огытат ончо, огытат шеклане эсмаса. Палышт: Кавасе Ола нунын тупышт шентелан ала-кузе кодо, тидат ыш тургыжландаре. Пешак тымык, ласка улыт, утситым шонымым чарненыт, каят да каят шорыкын күтүчö почеш кайымыла. Да кенета нунын үмбака лопка, кугу шöрöка камвозо, пүтынек петырыш. Вүдышö шояк шакше ег тунамак куржын тамлын кутырен моштышо Уедыше дек.

- Кузе вара ме монден кертна Пентгыдылыкын мутшым? -
Христиан адакат эрдыжым кыра.

- Ушын пуымо картшымат ышна ончал эсмаса, - Найжат
тугак ышта.

Шөрөка йымач лекташ төчышыла, Христиан күсенже гыч
саде картым нигузеат луктын ок керт. Такшат, шижеш, карт
гыч нимо ужымат пален ок керт ыле. Тугакат раш: корным
ондален тушкалтеныт нунылан.

Ўедылше

Порын, ушанла коеш, а шкеже
тудым гына шона, кузеракын чын
ен-шамычым ойырымо корнышт
гыч ойыраш. Корныен-шамыч
тугай вожыш толын лектыныт,
вараже огытат пале, куш
савырныман. Тидын годым
Ўедылшет толын лектеш, пуйто
полшаш төча, от пале тудым!
Конешне, чотрак шоналтен от
мошто гын, почешыже каенат
колтет. Тугак лие огыл мо?

Соломондын Туштеммушто
гыч 29 главам шергалын, 5 стихеш
шогалат гын, лач умылен налат,
молан Беньян тиде образлан
Ўедылше лүмым пуэн.

Юмым кычалше-шамыч шөрөкам кушкедашат төчышт, но ок лий. Йөршынак тын гыч лектыныт ыле, тевак огыт шорт ындыже, нунылан чучо, пуйто ала-кө нунын дек лишемеш.

Чынак, толеш. Но... сакче! Лишанак лийын, тудо тыге йодо:
- Мом те тыште ыштедаже?

Корнывожым, тушто лекше корнывуйым ойлышт. Ик муты-мат вашештен ыш шого. Пүгырныш, сеткым кидыш нале, пуйто тудо шүртө дечат вичкыжрак веле, саде кандырат, да ойган-шамыч вольнаш нушкын лектыч, сакчылан пешак кугун тауштышт.

- Мыйын почеш кайыза, - мане нунылан сакче да мөнтешла саде корнывож дек нангайыш. Вашке гына вараже корныен-шамычна Кавасе Олаш нангайыше корнүмбалнат лийыч. Тушто сакче шогале, строгын гына шинчашкышт ончале.

- Кодшо йүдым те кушто лийда? - йодо вара.

- Күтүчө-шамыч дене Öрыктарыше Мотор курыклаште, - титакан семын вашештышт.

- Але вара тыште, корнывожышто, те картымат ышда ончал?

- Монден улына, тўвыт, - пыкше гына вашештыш Найжа, да сакче кумшо йодышым пуыш:

- Күтүчө-шамыч Ёедыше деч шекландарен ойлен огытыл мо тыланда?

- Пешак шекландареныт, - вашештыш Христиан, но мешоненат кертын онал, пешак тыматле да ушан ыле да...

Сакче мемнан корныен-шамычым шўлыкын да тўткын ончал колтыш.

- Лүдам, тендам наказатлаш верештеш дыр, те вет поро да шотан-шамычын ойыштым огыл колыштыда. Тек тиде наказаний тендам сайынак колышташ да колмо ойым шукташ полша.

Да тудо нуным сайын гына почкен нале. Пешак корштыш да, садыгак нелеш ышт нал, мом ыштет, раз шкеак эре йонгылыш лият, осаллан пылышет да кумылет эреак почмо, а чын айдемыжым ынетат колышт веле.

Сакчылан кырымыжлан пеш кугу таум ыштышт да умбак кайышт. Ынде нуно ушанрак лийшаш улыт. Эсогыл чыла тиде

лийше нерген мурым шонен луктыч, семым кельштарышт да мурашат тўналыгч. Весела улыт, содык! Чынет вет көргышкет розго дене веле шыңдаралтеш, ужам-ужамат.

Юмым кычалше-шамыч шукак эртышт. Эше ик еным ваш-лийыч. Тудым Юмыдымо маныт улмаш, но корныен-шамыч тидыжым але пален огытыл. Ынде Найжа, лиеш – лийже манын, Христианлан шып шижтарыш:

– Тўткынлө! А трук тиде адакат иктаж-могай ондалчык? Ёедылшын йолташыже ала?

Чакак миен, Юмыдымо нунын деч туран-туран йодеш:

– Куш каедаже?

- Кавасе Олашке! - лүдде вашештыш Найжа.

Юмыдымет кенета веселан кайыш, керемет! Вуйым күш шуэн, кугу жап лоткыктен воштыл шогыш. Йүкын воштылеш адакше.

- А мом тушто воштылашыже? - Христиан йодын шындыш.

- Могай але те йоча улыда, - малдыш Юмыдымо. - Уке, могай проста улыда, нимом палыдыме. Пашада пеш плока. Тыгай олаже тўняште нигуштат укес.

- Уло. Тольык тудо Каваште, - Христиан пентыдемаш тўнале, Юмылан тау.

- Мыят ала-кунамсек тыгак шоненам, - Юмыдымо умбакыже тўя. - А ынде вес семын шонем. Коло ий тиде олам кычалам, нигузеат тудым муын ом керт. Вот тыге, шорык пача-шамыч. Ынде мый мўнгышкем пўртылам, корныштем эрарыме йўсылыкем пайремеш мушкын колтем.

Христиан йолташыжым ончале да шып йодо:

- Кузе шонет, чыным ойла мо?

- Шеклане, тудо Ёедылше кокла гыч иктыже, - вашештыш Найжа. - Кузе туге уке Кавасе Ола? Тый шыч уж мо Ўрыктарыше Мотор курык ўмбач? Правитель мыланна каяш да ўшанаш каласыш, так огыл вет. Тудо ойлен. Кайышна, Христиан, а то адакат мемнам розго дене поныжыт.

Христиан шыргыжале.

- Проститле, мый тыйым шымлашлан веле тыге койым. Шкежат мый тудлан пырчат ом ўшане. Пычкемыш Князь тудлан сокырым колтен. Но меже паленас, ўшанна таклан огыл шочын. Айда касна, да вашкерак тиде вер гыч.

- Да веселанрак.

Нуно умбакыже корным шуйышт, а Юмыдымо, тугак паломник-шамычым воштыл игылтын, шке корнышкыжо лекте. Корныен-шамыч тетла тудын вельш ыштат ончал да ушышт гыч тунамак луктын кудалтышт - шуко мо тиде корнышто ондалчык да шакше коштеш?!

Изин-изин нелырак да нелырак лие шўлашат, каяшат, кап-

- А мом тушто воштылашыже? - Христиан йодо.
- Могай те эше йоча улыда, - малдыш Юмыдымо.

ланат шыгыр тольо. Шинчаштымат ынде шырге пырче дене чараклен каят, тунар чот омышт шуэш.

- Айда тышан шогалын каналтена, - мане Найжа. - Да изишак малена.

- Кеч ала-мыняр оксам пуышт - нигунам! - мане Христиан да умшам чот каралтыш, тудланат каньыле огыл.

- Молан? - Найжа öрын. - Канена да вий погына.

- Тышан огыл, да кызыт огыл! - руале Христиан. - Тый от шарне мо, Опыт мыланна Омьюан Мланде нерген кузе шекландарен каласкалыш?

- А, теве ме кушко толын шуынна улмаш! - кычкырал колтыш Найжа. - Тый чыным ойлет, конешне. Пайсиве-ракмат-тау шарныктыметлан.

- Айда иктаж-мо нерген кутыралтен колтена лучо, веселарак нерген. Воштылтышан лийже! - мане Христиан. - Да тыге жапат писынрак эрта, огынат мале.

Да Христиан йолташыж деч кузе Юмын корныш лекмыжым ойлаш йодо. Самырык ең шке историйжым тўнгале:

- Торгаен ылыше олаште мыланем пеш плокан илалте. Такше ойлем ыле, пуйто мыйын чылажат пеш сай, тиде да тудо, сайын шогылтам, значыт, утсите деч посна. Эреак сайымгына ышташ таршенам, поро паша деч кораналтын огыл. Ёшанышым: эрла сайрак лиш. Но ылышыште нимат ок вашталт - да пашажат пытен. Икана Поро Уверзым вашлийым. Тудо мыланем Книгам кучыктыш, пешак тўткын лудаш темлыш.

Лудам веле огыл, кўргышкыжак, рўдышкыжак пураш тўчем, шуко шонем, но садак ом умыло ала-можым. Икана Иисус Шкеак мый декем лекте! Найжа тудым ужынжак огыл, но ёшан тугай ыле - Тудак. Иисус мыланем, - манеш Найжа, Шкеак каласыш: „Шке дечет коран, ондаксе пўтынъ ылышешым кодо, кудалте да Мыйын почешем кай!“

- Тыгакак ыштышым, - умбакыже ойла Найжа. - Да кенета чылажат вашталте. Куан вийжым мыланем ончыктыш. Мый шкемын Правителем чот-чот йўраташ тўнгалым, кажне кечын Тудо мый декем лишылрак лияш тўнгале. Мыят пўтынъ ылышем дене Тудлан служитлаш кўлеш манын, шўмешем лоден пыштышым.

Шкешт нерген да тўнжў - Кугыжашт нерген ойлен, нуно оман корнын кугу ужашыжым эртенытат улмаш. Южгунам нуно вес Юмын корныен-шамычымат вашлийыт, нунын денат мутым вашталташ шогаледышт.

Пытартышлан нуно сайынак эртышт Омыюан Мландым да ончылнышт куанен ужыч сўретлен ончыкташ лийдыме сўрал верым.

11

Кавасе ола

Тиде кундем маналтынжат онгайын да сӧралын: Иктеш-лалтше Эл. Юж ойлыманат огыл, мӱй урва гае, кечыгут кече шойышталтын огыл, нойымым палыде, тӱрлӧ кайык йӱкленен, лывыжгымым палыде, пеледыш пеледын. Пеледыш теңыз!

Пеш шуко сакче койын. Воктенак вет кава ила, яндарыште шӱла. Корныен-шамычет Кавасе Олан пырдыжшыमत ужыч, нуным такше ончалашат ок лий, шӧртнӧ дене ыштыме, да эшежым шергакан кӱ дене, шотлен пытарыдыме тӱрлӧ кӱ дене сӧрастарыме. Сакче-шамыч корныенмытлан шемалге авыртышым пуышт, уке гын шинча тунар йыма – вуйым нӧл-талашат вараже от тошт, тиде первыйлан туге ончаш толашет. Вараже шинчавӱдет веле чымалт лектеш, тунар чот волгыдо да яндар. Туге гынат, пӱтынӧ олам ончалашак ок лий, капышкет ош шокшо толеш. Кужу да неле корным эртыше-шамычет адакат вашкат, пешак Кавасе Олашке шунешт, да тунар чытамсырланат, тысе кундем дене шот деныже але палымат ышт лий.

Тыште сорт дене-сорт дене пушенге радам кушкеш, пеледыш пеледеш, шантат ойлышна, виноградым ешарена – виноград лач шуын, пудештшаш гай тамлешт, чыма кӧргыж гыч ужар изумруд лем. Чоным куандарымешке ончен, йолташ-шамыч виноград узмакышке пуренак лекташ лийыч, кӧргыш-

кыжак, кушто тудо умен гына тўзлана. Пурымаште Виноград – чыжымак вашлийыч.

– От ойло гын мыланна, тиде виноград тенызын озаже кō тугай?

– Кугу Кугыжа, – вашештыш тудо. – Мом ужыда, чыла Тудо Шканже да тендан пиалеш шынден куштен. Тамлыза, кунар кертыда, чылажымат Тыландак ямдылыме, молан манаш гын.

Кече да мланде вўдым, эн шергыжым йўын лōчышō кичкан чока аршаш-шамыч туге кечылтыт, кидышкет шке волынешт гай. Мемнан-шамычет нигунамат тыгайым ужын огытылат, ушышт каен ончен шогат. Вара тамлаш пижыч. Тутлыжо тетла мландўмбалне уло мо ала?

Варажат Виноград мастар садым ончыктыл кошто. Пешак ноен, ик мотор пушенте йымак каналташ шинчыч да мален колтышт тушанак. Тыглай огыл улмаш виноград саскаже, корныен-шамычетлан вийым-алым ешарыш шактиак, да тыгай вийым нуно але марте капыштышт да чоныштышт паленат огытыл ыле.

Помыжалтыч да олашкак, кузе-гынат вашкерак олашке логалаш шонен-ойлен пыштышт, тушкак огыл мо тунар нелейōсым сенен толыныт нуно?! Вашке гына мландўмбач кыне-лыч, вургемыштым почкалтышт, писын гына ошкыл колтышт. Корныштышт нуным кок сакче шогалтыш.

Нуно паломник-корныен-шамыч деч йодыч, кушеч улыт нуно да тымарте нунын дене мо-мо лийын? Адакат тўналтыш гыч мучаш марте каласкалаш вереште. Ик сакчыже каласыш тунам:

– Ынде тыланда ик поргемым гына вончашда кодын.

Шукат ыш эрте пагыт, нунылан чарнен шогалашышт вереште, молан манаш гын, ончыланышт шарлен возын пешак писын шке вўдшым нангайыше энер. Тудын вес серыштыже Кавасе Олан шōртнō капкаже волгалт шога. Кўварат, пушат тудо вельш вончаш уке. Пешак шонат ынде, кузерак тушко логалаш ыле? Сакче туныктен ойла:

- Энер гочак кайыза.

Йөршын өрмалген шогалбыч, поснак – Христиан.

- Вес иктаж корно тушко уке мо? – ышталал шогылтеш.

- Уло, но, тудо тыланда пүралтын огыл, – вашештыш сакче.

- Энерже пеш келге мо? – Найжат улылынеже.

- Уке, – мане вес сакче. – Энерын келгытше ден Кугу Кугы-
жалан ўшанда икгаяк.

Корныен-шамычна энер дек волышт да вўдыш пурышт. Найжа вашке гына йолжо дене пундашым кычал муо, а Христиан ўлык вола да вола, лўдмыж дене кычкыралынак колтыш:

- Утарыза! Полшыза!

- Чулымрак лияшет күлеш, – ойла Найжа, – Теве пунда-
шыже тыштакыс. Тушто пентыде кү уло. Христиан гына лўд-

мыж дене кара да кара, ындыже оняят огыл, пуйто нимомат огешат уж, огешат кол. Нимомат шонен ок мошто.

- Мый кавам нигунамат ом уж, - вўдым умшаж гыч пўрга.

Найжа вуйжым вўд ўмбалнак куча, чулымлыкшым ешараш тўча, туге гынат нимат ок полшо. Христиан кенета шоналтен колгыш - мом-мом тудо илышыштыже плокам ыштен шуктен. Шижеш пуйто, пытышашлыкак, тудлан ала-могай вий мешая, тудлан шучко тушман улшо.

Кавасе Олаш пурышашлык улам гын, Кугу Кугыжа садыгак мыланем полша ыле. Ой, пытышым, ой каварышым ынде... Тудо мыйым коден каен, тыгеже мый тудынлык омыл. Курымешлан келгешак кодам, языкем пеш шуко, ужамат!

- Мом вўдылатше? - сыренат кудалташ тора огыл Найжа-Надежда. - Юмо тыйым кудалтен огыл. Тыланет экзаменым

эртара. Шарне, могай тудо поро, чыла вере мыланна полшен. Кушто тыйын молитватше? Давай, вашкерак молитватым!

Христиан уло чонжо денак кычкырал лукто:

- Господь, полшо!

Тиддеч вара изишак тудлан ласка тольо, туге гынат нигузеат лыпланен ок керт. Йолташыже уло вийын кычкырал шындыш:

- Ёшане! Христос - тыйын пүрымашет!

- Тый чыным ойлет, - малда Христиан. - Да. Тыштак тудо, воктенемак. Тудо мыланем ойла: „Кай“. Мыйым куча да колаш-пыташ ок пу.

Йолжо кенета пундашыш тўкныш, да тудо ынде ўшаненак йолташыж дене пырля ошкыл колтыш. Вўд эре-эре куак-шемеш. Паломник-Юмым кычалше-шамычна серыш лектыч веле, уло чиемышт нунын ўмбач шкак волен возо. Да нуным энер гоч колтышо сакче-шамычак вашлийыч да ойлат:

- Ме нунылан гына полшена, кўм Кугу Кугыжана утарен. Ынде ме тендам тўн капка дек нангаена.

Кавасе Ола курык ўмбалне пуйто тымыкын-лай лўнгалтеш. Да сакче-шамычын польшышшт деч посна тудын капкаж дек нигузеат логалаш ок лий ыле. Пытаргыш корно мучашым эртымышт годым уна-шамыч эреак лач тудымак гына ончен куанышшт, шер теммеш мутланышшт. Тунар чот ужмо шумо олашт дек лишемыт, манаш веле вет такше!

- Тыштак те ынде илаш тўналыда, - мане ик сакчыже, - паломник ден сакче коклаште. А эн рўдыжў, тўнжў - Кугыжам ужыда.

- А мом ме тушто ышташ тўналына, - Христиан олмышто тыгай йодышым пуышашлат ок чуч, кай да ончо, ойыштым колышт, школысо урокышто от ул вет, шке шинчат денат чыла-чыла ужын пален налат. Верне вет?

- Кугыжалан служитлаш да тудым чапландараш, - вашештыш кокымшо сакче. - Тиде вет эртен кугу пиал. Жап шумекс Кугыжа чыла-чыла тушманжым Судшо ончык шогалта. Тудын дене пырля те жапыштыже мландыш воледа, Тудлан полшаш тўналыда. А вараже адакат тышкак пўртылыда, нигунам палыдыме-уждымо узьмакыште илаш тўналыда. Тулеч сай да тулеч ушан илыш тўняште тетла укеат.

Кугыжалан служитлыше-влак пилигрим-шамычым пырдыж воктенак вашлийыч, саламлыме лўмеш кужу шўртньў пучым пуалтышт. Пырдыж ўмбач нуным эн ушан, Кугыжан польшкалышышшт гыч эн кугу да куатле кум ен онча: Енох, Моисей да Илия.

Сакче кугу пайрем тўналме годсыла чоткыдын каласыш:

- Юмым кычалше нине ен-шамыч мўндырч, Колымаш Ола

гыч, толыныт, нуным тышке Кугу Кугыжам нимучашдымын йӱратымышт конден.

Моисей кидшым шуялтыш, да Христиан ден Найжа корно мучко перегыме пеш шергакан кагаз пучыштым пӱртылтышт.

Ончылгоч ужын-колын-пален моштышо пророк-шамыч, эн кугу пророк-шамыч, манаш кӱлеш, нине кагаз пучым Кугы-

Кугыжалан служитлыше-шамыч нуным пырдыж
воктенак вашлийыч, кужу шӧртнӧ пучым пуалтышт.

жалан нантайышт. Корныен-шамыч ны шӧлат, ны уке веле.
Шукешак огыл, келге, йӧратышашлык сылне йӧкым кольыч:

– Капкам почса!

Волгалтше кугу капка эркын гына почылто, да уна-шамыч
Юмын олам, Кавасе Олам ужыч.

Ончалыч веле тудым, весе лийыч кенеташте. Шӧргывы-

лышышт веселане, ончалтышышт волгалте – йол йымалныштат шөртняк веле.

Кузе гын ышт куане Кавасе Олаште илыше-шамыч нуным ужмыштлан! Черке чан ушет кая кыра-музыклана, кавасе илыше-влак волат, вашлийыт, мурат, түрлө семын порын саламлат, шыргыжыт. Нунылан чиктышт шөртнӧ дене кучен пытарыме вургемым, аршашым да арфым.

Христиан ден Найжа, чоным кавашке нӧлтышӧ куаныштым чытен кертде, сукалтен шинчыч да таушташ тӱнгалыч:

– Аллилуя! Кугу Кугыжалан курым-курымеш чап дечат чап лийже!

Нунын почеш шөртнӧ капка тӱчылтӧ да тунамак Юмым кычалше паломник-корныен-шамыч пален налыч: нуно мӧнгышкышт пӧртылыныт!

ДЖОН БЕНЬЯН

КУМАЛШЫН КОРНЫЖО

Еш дене лудаш Джон Беньянын возиме классический йӧнан, аллегорий Шотан эн онгай изданийже.

Беньянын каласкалымыже чыла пагытланат келшен телеш. Джин Уотсон тудым кысытсе лудшылан „ильше чонанымак“ намиен шукта, эн сӧралын да эн волгыдын.

Книган туныктыме сынже йӧршын вес могограм почылтеш, ок йыгыжтаре. Сюжетым путырак онгайын чоныме. Тудым лудын, иктат ок кулым.

Митчеллын сӱретше-влак тыште мом каласкалымым шуке чия дене ылыжтарат, тудлан путырак сӧрал вургемым чиктат.